

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ**

**ПРОГРАМИ З КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ ДЛЯ
ПІДГОТОВЧИХ, 1-4 КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНИХ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ СЛПІХ
ДІТЕЙ ТА ДІТЕЙ ЗІ ЗНИЖЕНИМ ЗОРОМ**

«КОРЕКЦІЯ РОЗВИТКУ»

Укладачі:

Гудим І.М., к.пед.н., завідувач лабораторії тифлопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки,

Костенко Т.М. к.психол.н., старший науковий співробітник лабораторії тифлопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки

Довгопола К.С. к.психол.наук, науковий співробітник лабораторії тифлопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки

Київ - 2016

КОРЕКЦІЯ ПОРУШЕНЬ ЕМОЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ СФЕРИ

Пояснювальна записка

Сьогодні державна політика у галузі змісту спеціальної освіти має бути спрямована не лише на отримання учнями з особливими потребами знань, умінь, навичок, а на формування ключових компетенцій на їх основі, які сприятимуть вмінню через спілкування знаходити порозуміння з іншими людьми, облаштовувати власне життя й бути корисним сім'ї, громаді, суспільству.

Сучасна спеціальна освіта має орієнтуватися на ефективне використання збережених систем та функцій, здатних взяти на себе компенсаторно-корекційне навантаження, цілеспрямований розвиток психічних процесів, які обумовлюють рівень опанування знань, умінь, навичок та відповідну освіченість дитини, її інтеграцію в суспільство. Сучасні вимоги до освіченості і розвитку особистості дітей з глибокими порушеннями зору спонукали до розробки даної програми.

В основу програми покладені особливості розвитку емоційної сфери дітей з глибокими порушеннями зору:

- труднощі в засвоєнні і застосуванні знаково-символічних засобів, що передають емоційні стани;
- труднощі у взаємодії з соціальними та природним середовищем і затримкою в діяльності спілкування;
- відсутність або обмеженість зорової інформації про емоційні стани оточуючих людей;
- труднощі у формуванні цілісних уявлень про ситуації, які є причиною тих чи інших емоційних переживань і визначають контекст спілкування.

Для дитини ситуація спілкування є найінтенсивнішим джерелом переживання, проте у дітей з глибокими порушеннями зору цей процес залишає негативний наслідок. Діти з глибокими порушеннями зору відчувають труднощі в доброзичливому, діалогічному спілкуванні, що вимагає адекватного сприймання і осмислення емоційних переживань людей. Партнер по спілкуванню часто розглядається цими дітьми тільки як слухач, тому діалог перетворюється на монолог.

Людина і її рухи, вираження емоційних переживань є досить складними об'єктами для сприймання дітьми з глибокими порушеннями зору. Це обумовлює труднощі в розумінні реальності емоційних переживань людей в процесі спілкування. У зв'язку з цим в молодшому шкільному віці діти з глибокими порушеннями зору мають труднощі в оволодінні еталонами сприймання емоцій людини.

В психолого-педагогічній літературі визначено 4 типи сприймання емоційних станів у дітей з глибокими порушеннями зору:

1. Дифузно-локальний тип сприймання характеризується поверховим сприйманням емоційного стану співбесідника, виділяється тільки один елемент експресії; спираючись на нього дитина старається визначити емоційний стан.
2. Аналітичний тип сприймання характеризується тим, що дитина з глибокими порушеннями зору сприймає емоційний стан завдяки виділенню ряду характерних ознак експресії.
3. Синтетичний тип сприймання характеризується цілісністю сприймання емоційного стану, при якому елементи експресії сприймаються як недиференційована по елементам сукупність.
4. Аналітико-синтетичний тип сприймання виділяються всі елементи експресії, одночасно об'єднуються і узагальнюються.

В процесі взаємодії з дорослими та однолітками діти з глибокими порушеннями зору майже не використовують жести, рухи, міміку, дуже рідко відчувають зміну настрою партнера.

Розуміння дитиною з глибокими порушеннями зору емоційних станів людей відбувається завдяки введенню її в переживання, тобто це досягається шляхом емоційного зараження. Процес опосередкованого зараження емоційним переживанням іншої людини у дітей з

глибокими порушеннями зору дуже складний. Це пов'язане з труднощами у фіксації у мовленні співрозмовника яскравих образних уявлень про його переживання. У зв'язку з цим дітям з глибокими порушеннями зору важко зрозуміти словесний контекст емоційних переживань людей. Складність проникнення в контекст емоційних переживань інших людей проявляється в тому, що діти з глибокими порушеннями зору здебільшого використовують для аналізу ситуації, що є причиною визначення емоційного стану, соціальні правила і стереотипи або визначають зовнішні обставини ситуації.

Таким чином, корекційної-розвиткова робота має бути направлена формування здібностей дітей з глибокими порушеннями зору зрозуміти як свої емоційні переживання так і інших людей, а також використовувати знання про емоції в комунікативній, навчальній, ігровій, і інших видах діяльності.

Основними завданнями даної програми є:

- розвиток, закріплення, стимуляція м'язового апарату, що відповідає за м'язові, жестові рухи;
- розвиток і вдосконалення загальної і тонкої моторики, яка бере участь у вираженні емоційних станів;
- навчити способам орієнтації на себе, від себе, в макро- і мікропросторі;
- навчити зрозуміти невербальні способи вираження емоційних станів: інтонації, пози, міміки;
- формування механізмів довільного відтворення невербальних засобів вираження емоційних станів в інтонації, позі, міміці, жестах;
- формування вміння відтворення основних емоцій;
- формування вміння словесно описувати емоційні стани і характеризувати їх прояви у себе, у співбесідника, у персонажа літературного твору;
- створити умови для фіксації дитиною з глибокими порушеннями зору інформативних ознак емоційних станів, для запам'ятовування і узагальнення цих ознак у цілісні еталони;
- розвиток оцінювальної діяльності дитини з глибокими порушеннями зору на основі аналізу емоційних власних станів та інших людей, їх вираження в поведінці;
- формування потреби у співпереживанні і готовності до співпереживання іншим;
- формування інтересу до спілкування, вміння використовувати вербальні і невербальні засоби в його процесі;
- формування основ самоконтролю за вираженням емоційних станів і готовності до довільної психорегуляції власної поведінки в різних видах діяльності.

В процесі корекційної-розвиткової роботи використовуватимуться різні прийоми, що є модифікаціями різних методик. Вправи наведені для прикладу є полі функціональні і можуть вирішувати декілька корекційних завдань.

Підготовчий клас

Кількість годин	Місяць	Тема заняття	Завдання	Вправи
	В Е Р Е С Е Н Ь	Діагностика	Обстеження дітей. Складання карт психологічного супроводу емоційного розвитку.	Методики на виявлення рівня сформованості емоційного розвитку учнів
		Який я?	Створення мотивації на пізнання себе, своїх індивідуальних особливостей, свого настрою. Розвиток правильно оцінювати себе та свої можливості; проявляти свої почуття та емоції. Вчити регулювати свої відчуття, підвищувати самооцінку.	1. Вправа «Посмішка по колу». 2. Вправа «Хто я такий». 3. Вправа «Прислухайся до себе». 4. Вправа «Скульптор». 5. Психогімнастика.
	Ж О В Т Е Н Ь	Я і мої емоції	Ознайомлення з основними емоціями людини (радість, злість, сум, подив, страх), усвідомлення власних емоцій, розвиток уміння адекватно виражати свої емоції, розвиток емпатії.	1. Бесіда «Що таке емоції». 2. Вправа «У гостях у гномів». 3. Вправа «Мій настрій». 4. Вправа «Чарівна кулька». 5. Вправа «Створи настрій». 6. Психогімнастика.
	Л И С Т О П А Д	Я і я	Ознайомлення з будовою тіла людини та функціональним призначенням його складових. Подолання замкненості, пасивності, скутості дітей, зняття м'язової напруги. Сприяння усвідомленню власних органів чуття та їх можливостей, формування адекватного ставлення до порушення зору. Розвиток уваги дитини до самої себе, своїх почуттів, переживань.	1. Вправа «Ехо». 2. Вправа «Моє тіло». 3. Вправа «Назви». 4. Вправа «Я єдиний і неповторний». 5. Вправа «Подобається – не подобається». 6. Психогімнастика.
	Г Р У Д Е	Я та інші	Розширення та поглиблення знань про емоційну сферу. Розвиток навичок спільної діяльності, колективізму, розуміння індивідуальних особливостей людей, формування уважного, доброзичливого ставлення до один до одного. Розвиток здатності до емпатії.	1. Вправа «Комплімент». 2. Вправа «рука д руки». 3. Вправа «Опиши настрій сусіда». 4. Вправа «Допомога».

Н Б				5. Вправа «Чарівник». 6. Психогімнастика.
С І Ч Е Н Б	Я – особистість	Формування прийняття себе як цілісної, неповторної особистості. Узагальнення отриманих знань про емоції, настрої. Вчити регулювати свою поведінку та адекватно виражати свій емоційний стан. Посилювати віру у свої сили та можливості, підвищувати самооцінку.		1. Вправа «Все на всіх». 2. Вправа «Що б ти зробив?» 3. Вправа «Погано-добре». 4. Вправа «Я зможу...». 5. Вправа «Країна чудес». 6. Психогімнастика.
Л Ю Т И Й	Мої успіхи та невдачі	Розвиток уміння усвідомлювати свої труднощі, висловлювати їх. Формування навичок просити у друзів про допомогу та самим допомагати їм. Подолання страху і тривожності. Формування вміння адекватно реагувати на проблемні ситуації, долати труднощі.		1. Вправа «Привітайся, як...». 2. Вправа «Я не вмію...». 3. Вправа «разом вийде краще». 4. Вправа «Що було б...». 5. Вправа «Візьми себе в руки». 6. Психогімнастика.
Б Е Р Е З Е Н Б	Моє навчання	Формування інтересу до навчання, виховання сумлінності та старанності. Активізація відомостей дітей про їх обов'язки, сприяння зменшенню шкільної тривожності. Коригувати страхи, вправляти у промовлянні тексту з різною інтонацією та різними емоціями. Створювати ситуацію емоційного комфорту.		1. Вправа «Вічливий кролик». 2. Вправа «Мої уроки». 3. Бесіда «Для чого потрібно вчитися». 4. Вправа «А я...». 5. Вправа «Подорож до країни професій». 6. Психогімнастика.
К В І Т Е Н Б	Мої друзі	Формувати вміння правильно висловлювати свої почуття до себе та інших. Вправляти у розпізнанні емоцій. Розвивати чутливість до емоційного стану інших та вміння спілкуватись, розвивати комунікативні здібності. Виховувати дружлюбність, бажання дружити.		1. Вправа «Привітайся, як...». 2. Вправа «Чому добре мати друга». 3. Вправа «Коли у мене є цукерки». 4. Вправа «Ми – друзі». 5. Вправа «Чарівник». 6. Психогімнастика.

Т Р А В Е Н Ь	Я – єдиний і неповторний	Формування усвідомлення дитиною своєї унікальності і неповторності, формування впевненості. Формування усвідомлення своїх бажань і потреб, визначення можливостей. Узагальнення досягнень учнів, виховання цілеспрямованості та колективізму.	1. Вправа «Подарунок». 2. Вправа «Схожі чи не схожі». 3. Вправа «Мої мрії». 4. Вправа «Чому так буває...». 5. Вправа «Я є, я хочу бути». 6. Психогімнастика.
---------------------------------	--------------------------	--	---

1 клас
Чарівні країни емоцій

Кількість годин	Місяць	Тема заняття	Завдання	Вправи
	В Е Р Е С Е Н Ь	Діагностика	Обстеження дітей. Складання карт психологічного супроводу емоційного розвитку.	Методики на виявлення рівня сформованості емоційного розвитку учнів.
		Країна «Радість»	Ознайомити дітей з емоцією «радість». Формувати поняття настрій, радість, причини виникнення емоції радості. Навчити передавати емоцію радості та розпізнавати її за інтонацією. Формувати уявлення дітей про емоцію радості; продовжити формувати позитивні емоції за допомогою посмішки.	1. Вправа «Знайомство». 2. Вправа «Подорож до незвичайної країни Радості». 3. Бесіда «Радість». 4. Вправа «Як хто радіє». 5. Вправа «Нові іграшки». 6. Психогімнастика.
	Ж О В Т Е Н Ь	Країна «Сум»	Формувати уявлення дітей про емоцію суму. Акцентувати увагу дітей на тому, що за допомогою слова можна змінити настрій іншої людини. Закріпити вміння передавати емоцію суму. Навчити передавати емоцію суму та розпізнавати її за інтонацією.	1. Вправа «Подорож до незвичайної країни Суму». 2. Вправа «Покажи емоцію». 3. Вправа «Я сумую, коли...». 4. Вправа «Сумувалки» 5. Вправа «Чарівний стілець». 6. Психогімнастика.
		Країна «Страх»	Формувати уявлення дітей про емоцію страху. Формувати вміння передавати емоцію страху. Ознайомити зі способами позбавлення страху. Закріпити вміння передавати емоцію страху, коригувати боязнь	1. Вправа «Подорож до незвичайної країни Страху». 2. Вправа «Коли мені страшно...».

			висоти, залишатися на самоті. Навчити передавати емоцію страху та розпізнавати її за інтонацією.	3. Вправа «Перемога над страхами». 4. Вправа «Бджілка в темноті». 5. Вправа «Чарівний клубочок». 6. Психогімнастика.
	Л И С Т О П А Д	Країна «Подив»	Формувати уявлення дітей про емоцію «подив». Розширити знання дітей про емоцію здивування. Закріпити вміння передавати емоцію здивування. Поповнювати активний словник словами для опису емоційного стану. Навчити передавати емоцію здивування та розпізнавати її за інтонацією.	1. Вправа «Подорож до незвичайної країни Здивування». 2. Вправа «Галявина чудес». 3. Вправа «Незвичайне бажання». 4. Вправа «Здивований заєць». 5. Вправа «Хто як дивується». 6. Психогімнастика.
	Г Р У Д Е Н Ь	Країна «Спокій»	Формувати уявлення дітей про емоцію «спокій». Розширити уявлення дітей про емоцію спокою, формувати вміння передавати емоцію спокою. Навчити передавати емоцію спокою та розпізнавати її за інтонацією.	1. Вправа «Подорож до незвичайної країни Спокій». 2. Вправа «Що таке спокій». 3. Вправа «Я спокійний, коли...». 4. Вправа «Дощик». 5. Вправа «Хмаринки» 6. Психогімнастика.
		Країна «Злість»	Ознайомити дітей з емоціями злості, гніву; учити дітей аналізувати свої вчинки та нейтралізувати агресивність через гру. Закріпити вміння передавати емоцію злості, поповнювати словник. Навчити зображувати емоцію злості та розпізнавати її за інтонацією.	1. Вправа «Подорож до незвичайної країни Злість». 2. Вправа «Злий домовичок». 3. Вправа «Злість, геть!». 4. Вправа «Смішинки і злючки». 5. Вправа «Шторм у морі». 6. Психогімнастика.
	С І Ч Е Н Ь	Країна «Провина»	Ознайомити дітей із новими емоціями провини та сорому, навчити способам їх передачі. Учити дітей співвідносити вчинок і емоцію. Навчити зображувати емоцію сором'язливості та розпізнавати її за інтонацією.	1. Вправа «Подорож до незвичайної країни Провина». 2. Вправа-казка «Іменний обід». 3. Вправа «Я почувуюся винним, коли...». 4. Вправа «Я не хотів». 5. Вправа «Зізнання». 6. Психогімнастика.

Л Ю Т И Й	Країна «Заздрості»	Ознайомити дітей з емоцією заздрості. Закріпити вміння дітей передавати емоцію заздрості. Продовжувати вчити співвідношення вчинків та емоцій. Навчити зображувати емоцію заздрості словесно та розпізнавати її за інтонацією.	1. Вправа «Подорож до незвичайної країни Заздрості». 2. Вправа «Хто заздрить». 3. Казка «Заздрість». 4. Вправа «Навчилися». 5. Вправа «Та, будь ласка!» 6. Психогімнастика.
Б Е Р Е З Е Н Ь	Країна «Образи»	Дати дітям уявлення про емоцію образи. Закріпити вміння пізнавати емоції за допомогою голосу, уміння адекватно оцінювати емоції оточуючих і реагувати на їх дії. Навчити зображувати емоцію образи словесно та розпізнавати її за інтонацією.	1. Вправа «Подорож до незвичайної країни Образи». 2. Вправа «Працьовитий їжачок». 3. Вправа «Чи я ображаюся?». 4. Вправа «Ласкаве сонечко». 5. Вправа «Позбутися образу назавжди». 6. Психогімнастика.
К В І Т Е Н Ь	Країна «Почуттів»	Закріпити знання про емоції. Розвивати вміння передавати свої почуття. Розвивати інтерес до самого себе, підвищувати самооцінку.	1. Вправа «Подорож до незвичайної країни Почуття». 2. Вправа «Впізнай емоцію» 3. Вправа «Найчастіше я...». 4. Вправа «Я зможу, я зумію». 5. Вправа «Хитрячок». 6. Психогімнастика.
Т Р А В Е Н Ь	Ми та наші почуття	Розширювати уявлення дітей про різні емоції. Розвивати інтерес до самого себе, підвищувати самооцінку. Закріпити вміння впізнавати емоції за голосом.	1. Вправа «Я відчуваю». 2. Казка про мої емоції. 3. Вправа «Мені подобається – не подобається». 4. Вправа «Ми такі молодці!». 5. Вправа «Побажання». 6. Психогімнастика.

2 клас
Який я є

Кількість годин	Місяць	Тема заняття	Завдання	Вправи
	ВЕРЕСЕНЬ	Діагностика	Обстеження дітей. Складання карт психологічного супроводу емоційного розвитку.	Методики на виявлення рівня сформованості емоційного розвитку учнів
		Давайте знайомитись	Створити сприятливу атмосферу в групі, задовольнити потребу у визнанні, розвивати групову згуртованість, емпатію, навчити розуміти свої почуття, знизити емоційне напруження.	1. Вправа «Давайте привітаємось». 2. Вправа «Додаткові слова до імені». 3. Вправа «Встаньте всі, хто...». 4. Вправа «Як сказати по-іншому?». 5. Релаксація «Сонечко».
	ЖОВТЕНЬ	Вчимося співпереживати і допомагати	Розвиток здатності до емпатії, удосконалення комунікативних навичок, зниження емоційного напруження. Створення сприятливої атмосфери у групі, зняття емоційного напруження, розвиток уміння правильно оцінювати себе, регулювати власні відчуття, емоції, розуміти їх, виховання самоповаги, підвищення самооцінки.	1. Вправа «Чарівний м'яч». 2. Вправа «Я вмюю». 3. Гра «Вухо — ніс». 4. Вправа «Будь ласка». 5. Психогімнастика «Надокучлива муха».
	ЛИСТОПАД	Вчимося не ображати та не ображатися	Створити сприятливу атмосферу в групі, учити регулювати свої відчуття, емоції, коригувати негативні особистісні риси. Зняття м'язового напруження, створення сприятливої атмосфери в групі.	1. Вправа «Прислухайся до себе». 2. Вправа «Вчимося хвалити себе». 3. Гра «Ображалки». 4. Вправа «Складаємо валізу злих, недобрих справ». 5. Дихальна гімнастика «Одна велика тварина».
	ГР	Вчимося не злити та не злитися	Зняття тілесних бар'єрів, створення сприятливої атмосфери в групі, корекція негативних рис, агресивності, розвиток	1. Вправа «Дощик». 2. Казка «Бджола та Оса».

У Д Е Н Ь		дихання, довільної уваги, самоконтролю, емоційності й виразності рухів дітей.	3. Вправа «Утікай злість». 4. Вправа «Будь уважний». 5. Психогімнастика.
С І Ч Е Н Ь	Вчимося не соромитись	Створити сприятливу атмосферу в групі, розвивати активний і пасивний словник, зняти емоційне напруження, вдосконалити комунікативні навички, коригувати сором'язливість.	1. Вправа «Змінюємо обличчя». 2. Вправа «Опануй себе». 3. Вправа «Інші ролі». 4. Гра «Стежина». 5. Психогімнастика.
Л Ю Т И Й	Вчимося виражати свої потреби	Створення сприятливої атмосфери в групі, корекція імпульсивності, тренування вольових рис, розвиток уваги, тактильних відчуттів.	1. Вправа «Чотири стихії». 2. Вправа «Відгадай». 3. Вправа «Чарівний мішечок». 4. Вправа «Збираємо...» 5. Релаксація «Водоспад»
	Вчимося не боятися	Створення сприятливої атмосфери в групі, вдосконалення емоційно виразних рухів, тренування вольових рис, розвиток тактильних відчуттів, координації рухів, корекція страху.	1. Вправа «Кіт і миша». 2. Вправа «Покажи страх». 3. Вправа «Знищую те, чого боюся». 4. Вправа «Хто там?» 5. Психогімнастика.
Б Е Р Е З Е Н Ь	Вчимося контролювати себе	Створення сприятливої атмосфери в групі, збагачення емоційного словника, розвиток умінь описувати протилежні емоційні стани, вдосконалення комунікативних навичок, зниження тривожності, активізація рухової діяльності.	1. Вправа «Кричали – шепотіли – мовчали». 2. Вправа «Протилежності». 3. Вправа «Зіпсований телефон». 4. Вправа «мені вдалося». 5. Психогімнастика.

К В І Т Е Н Ь	Вчимося розуміти почуття інших	Коригувати імпульсивність, формувати готовність зрозуміти і враховувати інтереси та потреби інших дітей та дорослих.	1. Вправа «Слухай і відповідай». 2. Вправа «Хочу все». 3. Вправа «Запам'ятай свою позу». 4. Вправа «Сиділи два ведмеді». 5. Психогімнастика.
Т Р А В Е Н Ь	Вчимося прислухатися до себе	Створити сприятливу атмосферу в групі, збагачувати емоційний словник, удосконалювати комунікативні навички, знизити емоційне напруження, скоригувати страхи, знизити тривожність, подолати замкненість і пасивність.	1. Вправа «Сховай долоньки». 2. Вправа «Боягуз». 3. Вправа «Страшилка». 4. Вправа «Я зможу». 5. Релаксація «Корабель і вітер»

3 клас

Кількість годин	Тема заняття	Завдання	Вправи
В Е Р Е С Е Н Ь	Діагностика	Обстеження дітей. Складання карт психологічного супроводу емоційного розвитку.	Методики на виявлення рівня сформованості емоційного розвитку учнів
	У нас можна все	Зацікавити учасників програмою, дати уявлення про мету занять, розвивати вміння презентувати себе, створення позитивного емоційного фону.	1. Бажаю всім здоров'я та гарного настрою. 2. Моє ім'я» 3. Складання правил роботи «У нас усе можна» 4. Щоденник настрою 5. Пальчикова гра «Зустріч друзів» 6. Хвилини психогімнастики. 7. Рефлексія заняття
Ж	Хочу та не вмю	Створити атмосферу комфорту, знизити емоційну	1. Привітання «Струм»

О В Т Е Н Ь		напруженість, створити позитивне налаштування на роботу, розвивати вміння виражати свої потреби та розуміти соціальні правила та норми їх реалізації в межах вікової норми.	2. Бесіда-вправа «Хочу та невмію». 3. Вправа «Ситуації» або «Щоб ви сказали...» 4. Вправа «Пульс» 5. Гра-інтерв'ю «Умів, вмію, буду вміти» 6. Хвилини психогімнастики. 7. Рефлексія заняття
Л И С Т О П А Д	Мрії та бажання	Створення мотивації на пізнання самого себе, розвиток розуміння себе й інших, пробудження самостійності. Створення можливостей для самовираження, рефлексії.	1. Привітання«Хвиля оплесків» 2. Бесіда «Мрії та бажання». 3.Вправа «Квітка-семицвітка». 4. Гра «Ситуації» 5. Гра «Якби я був чарівником, то я зробив би для всіх людей...» 6. Хвилини психогімнастики. 7. Рефлексія заняття
Г Р У Д Е Н Ь	Мої почуття	Визначити різні емоційні стани людини, сприяти створенню позитивного психологічного мікроклімату в групі, визначити роль емпатійного реагування у спілкуванні. Вправляти у вмінні усвідомлювати свої почуття, причини поведінки, наслідки вчинків. Навчати прийомам конструктивної поведінки.	1. Привітання «Я поділюся з тобою...» 2. Бесіда «Поговоримо про почуття» 3. Гра «Мій портрет» 4.Гра «Острівець почуттів» 5. Вправа «Оплески» 6. Гра «Скарбниця гарних вчинків» 7. Рефлексія заняття
С І Ч Е Н Ь	Дружити треба вміти	Розвивати співпрацю, порозуміння, уміння працювати в парі, групі. Розвивати згуртованість, підвищувати впевненість у собі.	1. Привітання «Дружба починається з посмішки» 2. Бесіда «Дружба це...» 3. Гра «Добрий друг» 4. Вправа «Конкурс хвастунів» 5. Гра-драматизація «Килим миру» 6. Вправа «Ми!» 7. Рефлексія заняття
Л Ю Т И	Моє щастя	Вправляти у вмінні розуміти і усвідомлювати свої почуття. Допомогти відчутти себе щасливим та захищеним. Формувати вміння знаходити вихід в складних ситуаціях. Розвивати навички соціальної поведінки.	1. Привітання «Я радий зустрічі» 2. Бесіда «щастя – це ...» 3. Етюд «Вередуля» 4. Вправа «Два чаклуни»

	Й			<ul style="list-style-type: none"> 5. Рухлива гра «Ти мені , я тобі» 6. Вправа «Добрі справи для...» 7. Рефлексія заняття
	Б Е Р Е З Е Н Ь	Чому люди ображаються	Ознайомити з почуттям образи, розвивати вміння адекватно виражати свій емоційний стан і здатність розуміти емоційний стан інших людей. Навчати прийомам конструктивної поведінки.	<ul style="list-style-type: none"> 1. Привітання «Привіт!» (потиснувши руку) 2. Бесіда «Чи можна ображатися?» 3. Вправа «Я ображаюся коли...» 4. Дихальна вправа «Кулька у животі» 5. Гра «Ситуації» 6. Хвилини психогімнастики. 7. Рефлексія заняття
	К В І Т Е Н Ь	Злість – це теж почуття	Корекція емоційної сфери дитини, розвиток спроможності розуміти емоційний стан іншої людини й уміння адекватно виразити свій. Розвивати сміливість, впевненість у собі, зняття тривоги.	<ul style="list-style-type: none"> 1. Привітання «Долоньки» 2. Бесіда на тему «Чи добре злитися?» 3. Тренінг виходу зі стану злості. 4. Гра «Лягідні лапки» 5. Етюд «Злі та добрі кішки» 6. Хвилини психогімнастики. 7. Рефлексія заняття
	Т Р А В Е Н Ь	Наші досягнення	Закріпити вміння взаємної підтримки, близькості, значущості групи для кожного, вміння застосовувати набуті навички експресивного вираження емоцій, саморегуляції та емпатії.	<ul style="list-style-type: none"> 1. Привітання «Звуки природи» 2. Вправа «Веселка настрою» 3. Гра «Метро» 4. Вправа «Який я зараз, яким я хочу бути» 5. Пластичний етюд «Сонечко» 6. Вправа-прощання «Побажання» 7. Рефлексія заняття

4 клас

Кількість годин	Місяць	Тема заняття	Завдання	Вправи
	В Е	Діагностика	Обстеження дітей. Складання карт психологічного супроводу емоційного розвитку.	Методики на виявлення рівня сформованості емоційного розвитку

	Р Е С Е Н Ь	Хто я?	Створення позитивного емоційного фону. Ознайомлення з поняттям «емоції» та «настрій». Вчити розуміти власні почуття. Розвиток вміння правильно оцінювати та презентувати себе. Вчити регулювати свої відчуття, розуміти їх, виховувати самоповагу, підвищувати самооцінку. Розвиток здатності до емпатії.	учнів 1. Вправа «Незвичайне привітання». 2. Вправа «»Представлення». 3.Продовжити речення: Я люблю..., Сьогодні у мене... настрої» 4. Гра-інтерв'ю. «Умів, вмю, буду вмти» 5. Етюд «Лінія часу» 6. Вправа «Струмочок радості» 7.Рефлексія заняття
	Ж О В Т Е Н Ь	Я та інші	Розширювати знання про емоції та почуття. Ознайомити з моральними рисами характеру людини, навчити відрізняти їх від аморальних. Вчити правильно оцінювати себе та інших, підвищувати самооцінку. Визначити особливості кожного учасника, розвивати вміння самоусвідомлення та самопізнання.	1. Привітання «Хвиля оплесків» 2. Пальчикова гра «Сім'я» 3. Вправа «Ромашка для нагадування» 4. Вправа «Подумаємо разом» (вирішення проблемних питань) 5. Етюд «Дружна родина» 6. Вправа «Портрет найближчої людини» 7. Рефлексія заняття
	Л И С Т О П А Д	Миритись краще ніж сваритись	Розширювати та поглиблювати знання про поняття «настрій» та «почуття». Визначити різні емоційні стани людини, сприяти створенню позитивного психологічного мікроклімату в групі, визначити роль емпатійного реагування у спілкуванні. Виховувати чутливість до емоційного стану інших.	1. Привітання «Лагідне слово» 2. Етюд «Посварилися» 3. Вправа «Я гніваюсь коли...» 4. Бесіда «Сумні випадки через злість і сварки» 5. Тренінг м'язевого розслаблення. 6. Вправа «Погнівайся і посміхнися» 7. Рефлексія заняття.
	Г Р У Д Е Н Ь	Хочу бути щедрим	Розширювати знання про моральні людські якості. Формувати морально-етичні уявлення та адекватні форми поведінки. Тренувати психомоторні функції, спонукати до рухової розкутості. Розвиток вміння визначити взаємозв'язок настрою та міміки, впливу настрою однієї людини на емоційний стан іншої.	1. Привітання «Я дарую тобі» 2. Бесіда на тему: «Щедрість це...» 3. Пальчикова гра «Пальчики вітаються» 4. Вправа «Кораблик» 5. Емоційні ігри «Професії» 6. Вправа «Щедре сонечко» 7. Рефлексія заняття
	С І	Справляємося із гнівом	Розширювати та поглиблювати знання про емоційну сферу. Ознайомлення з вадами характеру. Розвиток здатності	1. Привітання 2. Вправа «Щоденник настрою»

Ч Е Н Ь		справлятися з своїм гнівом та вчити способів адекватного його вираження. Формування навичок створювати позитивний емоційний настрій собі та оточуючим.	3. Вправа «Зла людина» 4. Бесіда «Способи вираження гніву» 5. Вправа «Кривлянки» 6. Вправа «Швидка розрядка» (бій з подушками, стрибки, швидкий біг на місці, дихальні вправи, «кулачки») 7. Рефлексія заняття
Л Ю Т И Й	Я господар своїх почуттів	Розширювати знання про емоції та почуття. Розвиток вміння розуміти та адекватно висловлювати свої емоції. Корекція емоційної сфери, розвиток спроможності розуміти емоційний стан іншої людини й уміння адекватно виразити свій. Розвивати сміливість, впевненість у собі, зняття тривоги.	1. Привітання 2. Вправа «Як ти відчуваєшся?» 3. Гра-вправа «Руки знайомляться, руки сваряться, руки миряться» 4. Бесіда «Я господар своїх почуттів» 5. Вправа «Шторм» 6. Дихальна вправа «Кораблик гармонії». 7. Рефлексія заняття
Б Е Р Е З Е Н Ь	Я розумію тебе	Розвиток вміння володіти емоціями, позитивно ставитись до інших та співпереживати. Знизити емоційне напруження, підвищити віру у власні можливості. Виховувати позитивне ставлення до себе. Підвищувати самооцінку, вчити долати замкненість, пасивність. Розвивати співпрацю, порозуміння, уміння працювати в парі, групі. Розвиток чутливості до почуттів оточуючих.	1. Привітання 2. Бесіда «Чарівні методи розуміння» 3. Рольова вправа «Зобрази ситуацію» 4. Вправа-тренінг «Маски» 5. Гра-перетворення «Ріп'ях» 6. Вправа «Школа посмішок». 7. Рефлексія заняття.
К В І Т Е Н Ь	Емоційна гімнастика	Розвиток вміння розуміти власний емоційний стан, відношення до оточуючих та до себе. Вчити оцінювати власні почуття та спонукати їх висловлювати, визначати власні переваги та недоліки, заявляти про свої інтереси, прийняття себе таким, який є.	1. Привітання 2. Вправа «Дихай і думай красиво» 3. Етюд «Урятуй пташеня» 4. Гімнастика для пальчиків «Театр тіней». 5. Вправа «Я умію...» 6. Психогімнастика «Тренуємо емоції» 7. Рефлексія заняття.

Т Р А В Е Н Ь	Чудові перетворення	Закріпити вміння взаємної підтримки, близькості, значущості групи для кожного, вміння застосовувати набуті навички експресивного вираження емоцій, саморегуляції та емпатії. Формувати морально-етичні уявлення, доброзичливе ставлення до однолітків. Спонукаати до рухової активності.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Привітання 2. Вправа «В якому настрої подобаються тварини» 3. Гра «Ласкава хустка». 4. Релаксаційна вправа «Веселка» 5. Вправа «Вмію допомагати » 6. Психогімнастика «Сонячний зайчик» 7. Рефлексія заняття.
---------------------------------	------------------------	--	---

КОРЕКЦІЯ ПОРУШЕНЬ ПОВЕДІНКИ

Пояснювальна записка

Порушення зору відбиваються на проявах активності особистості в усіх сферах діяльності дитини, в тому числі і поведінці. Проте порушення поведінки сліпих та слабоворих дітей розглядаються у тифлопедагогіці як вторинне відхилення в розвитку і підлягає корекції. Загальна і тифлопсихологія найсприятливішим періодом для прищеплення позитивних навичок і звичок поведінки вважає початок навчання у школі.

Саме тому дана корекційна програма призначена для роботи з дітьми молодшого шкільного віку з вадами зору (сліпими та слабоворими). Рекомендована кількість дітей на заняттях 4-7 чоловік. Заняття мають відбуватися не рідше 1 разу на тиждень, бажана умова – постійний час та місце. Групова робота повинна проводитися у просторому та добре провітрюваному приміщенні. Більшість занять передбачають фізичну активність дітей.

Структура занять включає у себе обов'язковий ритуал привітання, вправу для розминки та основні вправи. У кінці заняття проводиться вправа на рефлексію та ритуал прощання. Ритуали привітання та прощання обираються у залежності від стану групи та пріоритетів психолога.

Представлена програма є варіативною. В залежності від специфіки групи та окремих дітей психолог самостійно розставляє кількість годин, може замінювати ігри та вправи, або використовувати додаткові.

Обов'язковим є використання діагностичного інструментарію (що закладено у програму), відповідно до результатів якого психолог може реалізувати варіативність та оцінити ефективність корекційної програми.

Містить наступні блоки (напрями):

1. Формування адекватної поведінки.
2. Профілактика і корекція агресивної поведінки.
3. Профілактика та корекція труднощів у спілкуванні.
4. Профілактика та корекція імпульсивних проявів поведінки молодших школярів, розвиток довільності поведінки та навичок самоконтролю.
5. Формування психологічної готовності до переходу до середньої ланки освіти та профілактика можливої дезадаптації.

Серед діагностичного інструментарію можуть бути рекомендовані використання методу спостережень; незавершені речення; бесіда; дослідження шкільної мотивації; дослідження агресивності «Рука Вагнера»; факторний особистісний опитувальник Кеттелл; дитячий варіант тесту малюнкової асоціації Розенцвейга; дослідження схильності до відхилень у поведінці тощо. Методики підбираються з урахування можливості їх адаптації до використання у дітей з вадами зору.

Заняття з дітьми підготовчого класу мають на меті створення сприятливих умов для пізнання дитиною з вадами зору самої себе та усвідомлення себе частиною соціуму, формування навичок соціально адекватної поведінки. Головними завданнями цього етапу є:

- адаптація дитини до нових умов;
- формування адекватного відношення до іншого;
- формування адекватного відношення до самого себе;
- формування навичок самоконтроля та саморегуляції;
- розвиток навичок спілкування.

Психологу варто звернути увагу на те, що для реалізації даної корекційної програми важливим є створення на заняттях моделі соціального успіху учнів. У будь-якій новій вправі чи грі психолог є першим виконавцем, який знайомий з правилами, умовами та ходом гри. Його участь повинна робити заняття більш радісними, сприяти включенню у гру сором'язливих та несміливих дітей.

Блок профілактики та корекції агресивної поведінки представлений у 1-4 класах. Агресивні прояви поведінки є однією з найбільш гострих проблем не тільки у сфері освіти, але і суспільства в цілому. Вона зустрічається у більшості дітей, однак стає стійкою рисою особистості не в усіх.

Довгий час у психології агресивність (в тому числі і дитяча) розглядалась виключно з позиції її деструктивності. Це пов'язано з тим, що соціально небезпечні наслідки агресивної поведінки наповнили цей термін негативним змістом. Проте сучасна психологічна наука не є настільки однозначною у даному питанні. По-перше, агресія є невід'ємною динамічною характеристикою активності та адаптивності людини. По-друге, у соціальній сфері особистість повинна мати певну частку агресивності, що дозволяє уникнути конформізму, пасивності, піддатливості на шкоду собі.

Працюючи з даною програмою шкільний психолог повинен дуже обережно ставитися до питання придушення агресивності у дітей з вадами зору. Заборона або силове пригнічення агресивних імпульсів може призвести до аутоагресії або психосоматичного розладу. Без сумніву у гострих випадках прояву дитячої агресії необхідним є термінове та пряме втручання дорослого. Проте дана корекційна програма спрямована насамперед на навчання молодших школярів контролю власної агресії, захисту себе та своїх інтересів соціально прийнятним способом, без нанесення шкоди іншим людям.

Отже, метою даного блоку корекційної програми є профілактика та психологічна корекція агресивної поведінки молодших школярів з вадами зору шляхом навчання навичкам адаптивної поведінки.

Завдання блоку:

- навчання вираження гніву у соціально прийнятній формі;
- навчання навичкам розпізнавання емоцій та почуттів у себе та інших людей;
- навчання способам контролю власного емоційного стану;
- оптимізація спілкування дітей з однолітками, родиною та соціальним оточенням;
- формування та розвиток механізмів емпатії, співчуття та довіри до інших людей, розвиток уміння співпрацювати з іншими;
- створення позитивного емоційного фону у різних видах діяльності, зняття емоційної напруги у взаємодії з іншими людьми.

Спілкування є основним фактором соціалізації особистості та головною умовою формування міжособистісних стосунків. Уміння ефективно спілкуватися залежить від багатьох факторів, одним з найвагоміших є стосунки зі значимими дорослими, а також індивідуальні особливості дитини.

Дослідження виявили, що спілкуванню дітей з вадами зору молодшого шкільного віку з ровесниками властиве виникнення конфліктів. З часом можливе формування дефіциту особистісно-емоційного спілкування, що негативно позначається у включенні людини з вадами зору у соціум.

Отже, однією з цілей корекційної програми є профілактика та корекція труднощів у спілкуванні молодших школярів з вадами зору. Серед основних завдань можна виділити наступні:

- розвиток навичок ефективного спілкування;
- розвиток навичок особистісної поведінки, спрямованих на міжособистісну взаємодію;

- сприяння фізичної та емоційної розкутості;
- розвиток згуртованості колективу дітей.

Імпульсивність являється одним з найбільш розповсюджених порушень поведінки у молодшому шкільному віці, що пов'язано, передусім, з віковими та індивідуальними особливостями дітей. Необхідно відрізнити імпульсивність від гіперактивності, яка є наслідком мінімальних мозкових дисфункцій і потребує комплексного лікування.

З початком шкільного навчання однією з основних вимог до дітей виступає достатньо високий рівень розвитку довільних процесів і власне довільності поведінки. У зв'язку з цим імпульсивність стає відчутною перепоною на шляху шкільної адаптації.

Основним методом корекції імпульсивної поведінки виступає гра, яка сприяє розвитку у дітей довільності поведінки, механізмів управління. Спочатку учням потрібен контроль зі сторони дорослого та товаришів по грі. Пізніше, зовнішній контроль поступово виключається і дитина сама себе контролює. Після цього відбувається переніс сформованого механізму довільності і на інші (не ігрові) ситуації.

Таким чином, метою даного блоку програми є профілактика корекція імпульсивних проявів поведінки молодших школярів з вадами зору, розвиток довільності поведінки та навичок самоконтролю.

Завдання:

- навчання дітей навичок саморегуляції рухової активності
- розвиток довільних психічних процесів (уваги, пам'яті, мислення, волі)
- розвиток навичок саморегуляції поведінки.

Як відомо, до 3-4 класу у багатьох учнів з вадами зору виявляються ті чи інші проблеми у засвоєнні навчальної діяльності, порушення мотиваційної сфери, посилення тривожності тощо. Окрім того у дітей з порушеннями зору певні проблеми у процесі становлення навчальної діяльності можуть бути викликані слабкістю і незрілістю центральної нервової системи, невмінням переключати та розподіляти увагу, слабкістю оперативної пам'яті тощо. Саме тому набуває актуальності спеціальна система психологічних занять, метою яких оптимізація процесів розвитку дітей з вадами зору у загальноосвітній школі, формування у них механізмів готовності до подальшого навчання та профілактика можливих негативних ускладнень після переходу до середньої школи.

Досягнення цієї мети не є можливим за короткий проміжок часу. Саме тому даною корекційною програмою запропоновано систему психологічних занять, які проводяться у 3 та 4 класах. Серед основних завдань (які вирішуються даним блоком програми) можна виділити наступні:

- розвиток цікавості до процесу пізнання і навчання;
- розвиток суб'єктності дитини у навчально-виховному процесі, формування основних компонентів навчальної діяльності;
- розвиток і корекція інтелектуально-психічних функцій;
- формування, розвиток і корекція комунікативних навичок;
- профілактика тривожності та порушень поведінки, пов'язаних з переходом у середню ланку (5-9 клас).

Зазначимо, що хоча шкільна освіта на провідні позиції традиційно висуває питання корекції пізнавальної сфери дітей з вадами зору, проте успішність соціальної адаптації та інтеграції у суспільство визначається не тільки глибиною порушень пізнавальної сфери, але і порушеннями поведінки. Для успішної корекційної роботи потрібен пошук найбільш ефективних методів впливу на кожну окрему дитину. Позитивні зміни формуються поступово, під впливом системної роботи психолога та всього педагогічного колективу школи.

**Підготовчий клас
Профілактика та корекція порушень поведінки**

Кількість годин	Місяць	Тема заняття	Завдання	Рекомендовані вправи
	В Е Р Е С Е Н Ь	Діагностика	Обстеження дітей. Складання карт психологічного супроводу.	Методики на виявлення особливостей поведінки учнів
		Дикі тварини	Згуртування дитячого колективу, розвиток позитивної установки на заняття, зняття напруженості та скутості, розвиток уваги та уважності.	1. Вправа «Шепіт та крик» 2. Вправа «Покажи тварину» (Опиши тварину, не називаючи) 3. Гра «Увірвися в коло» 4. Вправа «Рукостискання» 5. Гра «Ім'я на вушко» 6. Гра «Японський метелик» 7. Вправа «Хто голосніше закричить» 8. Гра «Колективне зображення тварини» 9. Колективний малюнок (аплікація, розповідь тощо). 10. Вправи на релаксацію.
	Ж О В Т Е Н Ь	Я – хазяїн свого тіла	Формування та розвиток навичок самоконтролю та саморегуляції, розвиток навичок групової взаємодії, зняття фізичної та емоційної напруженості.	1. Бесіда «Як мій настрій відображається на моїй поведінці» 2. Командна гра «Покажи дію людини» (Покажи та опиши дію людини) 3. Гра «Не моргай!» 4. Вправа «Дзеркало» 5. Вправа «Все навпаки» 6. Вправа «Камінь та мотузка» 7. Гра «День – ніч» 8. Вправи на релаксацію.
		Карикатури	Розвиток навичок колективного обговорення, створення умов для ототожнення дітей з позитивним дорослим, формування та	1. Бесіда «На кого я хочу бути схожим» 2. Гра «Покажи професію, не називаючи її» (Покажи та опиши професію, не

			корекція усвідомлення межі між дозволеним та недозволеним.	називаючи її) 3. Вправа «Створи карикатуру» 4. Бесіда за результатами вправи «Створи карикатуру»: «Що ти відчуваєш?» 5. Вправи на релаксацію.
Л И С Т О П А Д	Настрій	Розвиток навичок конструктивного діалогу, розвиток навичок аналізу стану іншої людини, розвиток навичок самоаналізу.		1. Бесіда «Яким буває мій настрій» 2. Гра «Покажи предмет, не називаючи її» (Покажи та опиши предмет, не називаючи його). 3. Вправа «Дружній шарж (портрет, фотографія)» 4. Бесіда за результатами вправи «Дружній шарж»: «Що ти відчуваєш?» 5. Вправа «Намалюй свій настрій» (Підбери музику, яка відображає твій настрій, Покажи тактильну дощечку, яка відображає твій настрій). 6. Обговорення за результатами вправи «Намалюй свій настрій». 7. Вправа «Вгадай настрої людини на фотографії» (Вгадай настрої людини за описом)» 8. Вправа «Зобрази настрої» 9. Релаксаційна вправа «Вогонь – лід»
Г Р У Д Е Н Ь	Мандрівка у різні країни	Навчання сприйманню інформації культурного змісту, розвиток навичок самоаналізу відповідно до культурних еталонів, розвиток навичок поведінки у колективі, зняття фізичної та емоційної напруженості.		1. Гра «Покажи емоційний стан, не називаючи його» (Покажи та опиши емоційний стан, не називаючи його). 2. Бесіда «Як дізнатися думку іншої людини?» 3. Вправа «Назви правило поведінки» 4. Практична робота «Аналіз поведінки героїв» (після перегляду уривку з фільму, мультику, чи прослуховування

				аудіо запису). 5. Практична робота: драматизація сценок, які ілюструють правило поведінки. 6. Гра «Карусель» 7. Гра «Мандрівка у країну ...» 8. Релаксаційні вправи.
	С І Ч Е Н Ь	Моя родина	Розвиток та закріплення навичок конструктивного діалогу, стимулювання розвитку позитивного ставлення до близьких людей, розвиток соціального сприймання.	1. Вправа «Дзеркало» 2. Бесіда «Генеалогічне дерево» 3. Практична робота «Малюємо генеалогічне дерево» (для незрячих – аплікація із завчасно підготовленими матеріалами, або мовленнєве малювання) 4. Практична робота: драматизація сценок, які ілюструють родинні стосунки. 5. Релаксаційна вправа «На пляжі»
	Л Ю Т И Й	Обличчя	Фіксація уявлень у дітей про спорідненість усіх людей, розвиток навичок усвідомленого ставлення до емоційного стану людини, формування у дітей усвідомлення себе як частини соціуму.	1. Гра «Покажи предмет, не називаючи його» (Покажи та опиши предмет, не називаючи його). 2. Вправа «Моє обличчя» 3. Вправа «Обличчя друга» 4. Малювання власного обличчя. 5. Вправа «Схожі та різні обличчя» 6. Вправа «Міміка» 7. Вправа «Мій соціальний автопортрет» 8. Релаксаційна вправа «Свічка»
		Я в суспільстві	Диференціація уявлень дітей про ступені соціального онтогенезу, стимулювання переживання дитиною значущості власних досягнень, розвиток та корекція уявлень дітей про людину та її внутрішній стан, зняття емоційної напруженості, розвиток рефлексії.	1. Бесіда за результатами роботи попередніх занять «Я можу» 2. Практична робота «Я слухаю себе» 3. Практична робота «Я в соціумі» 4. Практична робота «Люди і роботи» 5. Релаксаційна вправа «Розтопи

				візерунки на вікні»
	Б Е Р Е З Е Н Ь	Моя поведінка	Формування адекватного ставлення до вчинків через призму моральних критеріїв, формування у дітей уявлень про моральні межі, через які не можна переходити, розвиток уміння прощати і просити пробачення.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сюжетно-рольова гра «Погані і хороші» 2. Бесіда за мотивами сюжетно-рольової гри «Погані і хороші» . 3. Сюжетно-рольова гра «Добра людина погано не вчинить» 4. Бесіда за мотивами сюжетно-рольової гри «Добра людина погано не вчинить». 5. Сюжетно-рольова гра «Як стати добрим». 6. Бесіда за мотивами сюжетно-рольової гри «Як стати добрим». 7. Сюжетно-рольова гра «Провина і пробачення» 8. Бесіда за мотивами сюжетно-рольової гри «Провина і пробачення». 9. Релаксаційна вправа «Свічка»
	К В І Т Е Н Ь	Яким я буду	Корекція самооцінки, розвиток усвідомленого ставлення до власного емоційного стану, формування уявлень про зміну соціального стану людини відповідно до віку, стимулювання переживання дитиною власної соціальної значущості, розвиток рефлексії.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Практична робота «Кольорове ставлення» (Тактильне ставлення) 2. Практична робота: малювання «Я у часі» (мовленнєве малювання) 3. Практична робота «Яким я буду» 4. Практична робота «Що у мене буде» 5. Практична робота «Моє теперішнє» 6. Релаксаційні вправи
		Я спілкуюсь	Засвоєння дітьми знань правил етикету та їх використання у практиці, розвиток навичок міжособистісного спілкування, розвиток навичок спілкування у родині.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вправа «Дзеркало» 2. Сюжетно-рольова гра «Розмова по телефону». 3. Бесіда за результатами сюжетно-рольової гри «Розмова по телефону». 4. Вправа «Розіжми кулак» 5. Сюжетно-рольова гра «Відмова»

	Т Р А В Е Н Ь			6. Бесіда за результатами сюжетно-рольової гри «Відмова» 7. Сюжетно-рольова гра «Як не сваритися» 8. Бесіда за результатами сюжетно-рольової гри «Як не сваритися». 9. Сюжетно-рольова гра «Я прошу» 10. Бесіда за результатами сюжетно-рольової гри «Я прошу» 11. Сюжетно-рольова гра «Просити чи вимагати» 12. Релаксаційна вправа «Вогонь – лід»
		Я дорослішаю	Отримання зворотного зв'язку від дітей за результатами занять, закріплення отриманих навичок, згуртування групи, розвиток рефлексії.	1. Бесіда «Що сподобалось на заняттях, а що – ні» 2. Ігри і вправи за вибором дітей. 3. Бесіда - інтерв'ю «Чому я навчився на заняттях». 4. Вправа «Добрі побажання»

1 клас
Профілактика та корекція порушень поведінки

Кількість годин	Місяць	Тема заняття	Завдання	Вправи
	В Е Р Е С Е Н Ь	Діагностика	Обстеження дітей. Складання карт психологічного супроводу.	Методики на виявлення особливостей поведінки учнів
		Профілактика та корекція агресивної поведінки. Навчання дітей способам суспільно прийняттого вираження гніву.	Навчання дітей вербалізації власних думок і почуттів; зниження емоційної напруженості; навчання дітей контролю над власними діями під час ситуації агресії; корекція і розвиток умінь виражати власний емоційний стан.	1. Розмова з руками 2. Гра «Маленькі привиди» 3. Вправа «Емоційний словник» 4. Гра «Равлик та жабка» 5. Ліплення «Найстрашніше чудовисько» 6. Бесіда «Договір з руками» 7. Гра «Липучка» 8. Гра «Дзеркало» 9. Гра «Сніжки» 10. Гра «Добрий бегемотик» 11. Гра «Липучка»

Ж О В Т Е Н Ь	Навчання дітей прийомам саморегуляції, умінню володіти собою у різних ситуаціях.	Тренування психомоторних функцій. Навчання навичкам релаксації та самоконтролю. Зниження емоційної напруженості. Навчити дітей виражати гнів у суспільно прийнятній формі.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вправа «Привітання» 2. Гра «Срібний олень» 3. Гра «Котик». 4. Вправа «Бійка» 5. Гра «Мильна кулька» 6. Вправа «Малювання» (або «Ліплення») . 7. Вправа «добре побажання» 8. Гра «Скульптура». 9. Гра «Дощик» 10. Гра «Ласкава крейда» 11. Гра «Чарівний м'ячик»
Л И С Т О П А Д	Навчання і корекція навичок поведінки у конфліктних ситуаціях.	Навчання нових форм поведінки. Навчання самостійному прийнятті рішень. Формування адекватних форм поведінки. Розвиток виразності рухів. Навчання прийомам саморегуляції.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вправа «Моя улюблена тварина» 2. Гра «Вгадай мене». 3. Вправа «Дмухаю на пір'їнку» 4. Гра «Чарівний клубочок» 5. Гра «Мій добрий папуга» 6. Вправа «Опиши сусіда, не називаючи його» 7. Вправа «Гарний настрій» 8.Бесіда за мотивами казки «Вінні Пух» 9. Вправа «Прожени злість».
Г Р У Д Е Н	Формування і розвиток позитивних якостей особистості.	Формування уявлень про моральні норми. Навчання усвідомленню власної поведінки. Навчання регулюванню власної поведінки у колективі, відповідно до прийнятих у ньому правил. Формування емпатії, співчуття, співпереживання.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вправа «Ми – пара» 2. Вправа «Розмова зі своїм тілом» 3. Вправа «Впізнай мене» 4. Гра «Рахунок» 5. Гра «Археологи» 6. Вправа «Опиши рису характеру,

	Б			не називаючи її» 7. Гра «Пусти мене в хатку» 8. Вправа «Карабас Барабас». 9. Гра «Злі та добрі кішки» 10. Вправа «Намалюй доброго героя з казки». («Покажи і опиши героя»)
	С І Ч Е Н Ь	Корекція труднощів у спілкуванні. Дружня гра	Розвиток у дітей бажання спілкуватися, стимуляція активності у спілкуванні, зняття напруженості, створення позитивного емоційного настрою.	1. Бесіда «Правила взаємодії» 2. Вправа «Роби, як я!» 3. Вправа «Роби навпаки!» 4. Вправа «Брикання» 5. Гра «Дзеркало» 6. Гра «Чоботар» 7. Вправа на розслаблення «Кошеня спить»
		Мої відчуття	Розвиток позитивного уявлення про власне фізичне «Я», сприяти процесу ідентифікації з власним тілом, розвиток тілесних відчуттів, розвиток навичок спілкування.	1. Бесіда «Тілесні відчуття» 2. Вправа «Обличчя» 3. Вправа «Тінь» 4. Рухлива гра «Забіякуваті півники» 5. Вправа «Розкажи, що відчув» 6. Вправа «Стілець» 7. Гра «Вгадай, хто це» 8. Вправа «Вгадай мій стан» 9. Вправа «Сіамські близнюки» 10. Гра «Поводир» 11. Вправа «Який я?» 12. Гра «Вітер дме на...» 13. Гра «Знайди свого друга» 14. Вправа на розслаблення «Коло друзів»
	Л Ю Т И Й	Знайомства	Розвиток позитивного ставлення до власного імені, розвиток гнучкості поведінки, навчання адекватних моделей поведінки у складних ситуаціях, розвиток навичок спілкування.	1. Вправа «Передай ритм» 2. Вправа «Насос і м'яч» 3. Гра «Займи стілець» 4. Вправа «Заспівай своє ім'я» 5. Гра «Веселий потяг» 6. Розігрування сцени знайомства.

				<p>7. Вправа «Дзвоник» 8. Психологічна гра «Сузір'я» 9. Вправа на розслаблення «Моє ім'я»</p>
		«Ми разом»	Розвиток згуртованості групи, розвиток уважного ставлення до інших людей, розвиток рефлексії та емпатії, розвиток навичок міжособистісної взаємодії.	<p>1. Бесіда «Правила поведінки» 2. Вправа «Поміняйтесь місцями ті, хто...» 3. Гра «Гарячий стілець» 4. Гра «Що я люблю» 5. Гра «Закінчи речення» 6. Гра «Плутанина» 7. Релаксаційна вправа для рук «Лимон»</p>
		«Ми граємось»	Підвищення відчуття психологічної безпеки дітей, розвиток навичок міжособистісної взаємодії, зняття фізичної та емоційної напруги.	<p>1. Гра «Вгадай тварину» 2. Гра «Піаніно» 3. Вправа «Поміняйтесь місцями ті, хто...» 4. Вправа «Молекули» 5. Гра «Що я не люблю» 6. Гра «Каблучка» 7. Релаксаційна вправа «Коти» 8. Колективний малюнок (аплікація).</p>
	Б Е Р Е З Е Н Ь	Хто я такий	Актуалізація знань та уявлень про самого себе, корекція самооцінки, розвиток рефлексії, зняття фізичної та емоційної напруги.	<p>1. Гра «Піжмурки» 2. Гра «Добрий-злий м'яч» 3. Гра «Розкажи про себе» 4. Вправа «Хто я такий» 5. Релаксаційна вправа «Черепашки» 6. Практична робота: складання розповіді про власні позитивні якості.</p>

		Ми всі різні	Диференціація уявлень про себе, розвиток навичок взаємодії в групі, зняття фізичної та емоційної напруги.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Ми всі – різні» 2. Гра «Потяг» 3. Гра «Коти - миші» 4. Вправа «Мій дарунок» 5. Бесіда «Що у мене виходить добре, а що – ні» 6. Колективна робота: складання розповіді з окремих речень. 7. Практична робота: драматизація складеної розповіді. 8. Релаксаційна вправа «Жуйка»
	К В І Т Е Н Ь	Разом – сильніші!	Розвиток навичок взаємодії в групі, згуртування дитячого колективу, зняття фізичної та емоційної напруги.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда за мотивами казки Л. Толстого «Батько й сини». 2. Гра «Коти - миші» 3. Гра «Піаніно» 4. Гра «Вгадай тварину» 5. Команда гра «Доведи!» 6. Колективний малюнок. 7. Релаксаційна вправа «Муха» 8. Гра «Потяг» 9. Гра «Гарячий стілець» 10. Вправа «Мені подобається у тобі...» 11. Бесіда - інтерв'ю «Що гарного зі мною сталося в цьому році і що я хочу, щоб сталося» 12. Гра «Тінь» 13. Гра «Червона вуглинка» 14. Релаксаційна вправа «Слоненя»

		Я буваю сердитим	Розвиток навичок взаємодії в групі, відреагування негативних емоцій, розвиток рефлексії, зняття фізичної та емоційної напруги.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Коли я злюсь?» 2. Вправа «Я – сердитий!» 3. Гра «Піжмурки» 4. Гра «Вгадай тварину» 5. Вправа «Мій подарунок» 6. Гра «Поміняйтесь місцями ті, хто...» 7. Бесіда - інтерв'ю «Що у моєму житті стало краще за останній час» 8. Вправа «Школа тварин» 9. Релаксаційна вправа «Коти»
	Т Р А В Е Н Ь	Я та інші	Розвиток навичок взаємодії в групі, розвиток уявлень про різні соціальні ролі, зняття фізичної та емоційної напруги.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вправа «Хто я такий» 2. Бесіда за мотивами вправи «Хто я такий» 3. Гра «Коти – миші» 4. Гра «Лабіринт» 5. Практична робота «Погодсья або відмовсья» 6. Колективна робота: складання розповіді з окремих речень. 7. Практична робота: драматизація складеної розповіді. 8. Гра «Червона вуглинка» 9. Гра «Піаніно» 10. Вправа «Поганий та гарний учень» 11. Вправа «Примхлива дитина та мама» 12. Гра «Падишах» 13. Релаксаційна вправа «Калюжа»
		Майбутній Я	Згуртування колективу дітей, розвиток навичок міжособистісного спілкування, розвиток рефлексії.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гра «Плутанина» 2. Гра «Падишах» 3. Гра «Піаніно» 4. Бесіда «Яким я буду 5. через рік» 6. Колективний малюнок.

				7. Бесіда – інтерв'ю «Що мені сподобалось на заняттях, а що – ні» 8. Релаксаційна вправа «Черепашки».
--	--	--	--	--

2 клас

Профілактика та корекція порушень поведінки

Кількість годин	Місяць	Тема заняття	Завдання	Вправи
	В Е Р Е С Е Н Ь	Діагностика	Обстеження дітей. Складання карт психологічного супроводу.	Методики на виявлення особливостей поведінки учнів
		Профілактика та корекція агресивної поведінки. Коли я гніваюсь	Навчання дітей усвідомленому відстеженню власних негативних емоцій (злості, гніву тощо); навчання переключенню уваги під час агресії; ознайомлення та закріплення соціально допустимим формам вираження злості і агресії; зняття емоційної напруженості.	1. Вправа «Стукни кулаком» 2. Гра «Мішечок з криками» 3. Малювання (ліплення, словесне малювання) «Шарж на розгніваного» 4. Вправа «Листок гніву» 5. Релаксаційні вправи.
		Ввічливі хазяї	Формування у дітей уявлень про відчуття жертви агресії; навчання форм поведінки у конфліктних ситуаціях; зняття емоційної напруги.	1. Прослуховування та обговорення казки «Кицькін дім». 2. Рольова гра «Ввічливі хазяї» (розігрування конфліктних ситуацій та шляхів виходу з них). 3. Вправи на розслаблення.
		Коли я злюсь	Формування уявлень про самоконтроль; закріплення навичок самоконтролю; навчання соціально прийнятних форм вираження злості і гніву; зняття емоційної напруги.	1. Вправа «Коли я злюсь» 2. Вправа «Спектакль» 3. Вправа «Рахунок до десяти» 4. Гра «Зайчики» 5. Вправи на релаксацію.

		Повір у себе	Корекція самооцінки; формування впевненості у собі; зняття емоційної напруги; формування почуття емоційного комфорту.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Віра у себе». 2. Вправа «Малювання автопортрету». 4. Розповідь «Мій найкращий вчинок». 5. Малювання «Моя родина» (словесне малювання, аплікація) 6. Вправа «Я хороший» 7. Ліплення «Сонце». 8. Вправи на релаксацію.
	Ж О В Т Е Н Ь	Любити інших	Формування позитивного ставлення до інших людей; навчання форм вираження цього ставлення; розвиток емпатії; зняття емоційної напруги.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вправа «Дарунок другу» - конструювання, малюнок, ліплення. 2. Гра «Очі в очі» (варіант «Тримай за руку») 4. Гра «Море» 5. Вправи на релаксацію.
		Втічемо від злості	Навчання дітей соціально допустимим формам вираження злості; навчання технікам зняття фізичного напруження; зняття емоційної напруженості.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Релаксаційна гімнастика. 2. Гра «Дрова» 3. Гра «Подушки» 4. Навчання прийомам самомасажу та масажу.
		Допомога	Розвиток емпатії, співчуття, співпереживання; сприяння соціалізації; формування та корекція моральних норм.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Допомога іншим» 2. Ліплення (аплікація) «Старенька людина» 3. Гра «Лікар» 4. Вправи на релаксацію.
		Знавці почуттів	Формування і корекція уявлень про почуття; навчання усвідомленню власних почуттів; формування емпатії та співчуття; зняття емоційної напруги.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гра «Вгадай почуття» 2. Гра «Знавці почуттів» 3. Гра «Актор» 4. Малювання «Моє почуття» (словесне малювання, аплікація, ліплення). 5. Вправи на релаксацію.

		Словник добрих слів	Розвиток словникового запасу; навчання дітей вербального та невербального висловлення власних емоцій та почуттів; закріплення позитивних моделей поведінки.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гра «Словник добрих слів» 2. Гра «Провідник» 3. Гра «Диспечер» 4. Бесіда «Що я зрозумів» 5. Вправи на релаксацію.
Л И С Т О П А Д		Корекція імпульсивних проявів поведінки. Це – ми!	Розвиток позитивної емоційної атмосфери, формування мотивації до занять, розвиток емпатії; зняття емоційної напруги.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гра «Кольорові імена» (або «Мое ім'я на дотик...») 2. Гра «Галерея повітряних кульок» («Галерея тактильних дощечок») 3. Вправа «Ласкаві імена» 4. Вправа «Овації» 5. Гра «Астронавти» 6. Рефлексивна вправа «Зоряне небо»
		Будьмо друзями!	Згуртування колективу дітей, розвиток навичок співробітництва, розвиток уважності до людей.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вправа «Чарівний килимок» 2. Гра «Клятва капітанів» 3. Вправа «Нарада капітанів» 4. Гра «Рухайся та застигни» 5. Гра «Загубився капітан» 6. Гра «Равлик» 7. Гра «Рахуємо разом» 8. Гра «Паровоз» 9. Гра «Лялька та ляльковод» 10. Колективна робота: малювання «Зустріч з інопланетянами» 11. Гра «Сухий пайок»
		Запам'ятай та відгадай	Розвиток пам'яті, мислення, уваги та уяви, розвиток уважного ставлення до інших людей, розвиток навичок співробітництва.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Нарада капітанів: уважність» 2. Гра «Парад капітанів» 3. Гра «Що змінилось?» 4. Гра «Знайди свою пару» 5. Вправа «Розмалюємо разом» 6. Вправа «Чого не вистачає?» 7. Вправа «Що заховане у малюнку?»

			8. Гра «Нісенітниця».
	Слухай команду!	Розвиток уміння слухати і виконувати команди, дотримуватися правил, розвиток уваги, пам'яті, мислення і уяви, розвиток навичок саморегуляції поведінки, розвиток уміння діяти в команді.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Нарада капітанів: виконання команд». 2. Вправа «Що чути?» 3. Гра «Команди пошепки» 4. Гра «Помилки Незнайко» 5. Вправа «Прогулянка зі звуками» 6. Гра «Баскетбол» 7. Гра «Танок на острові» 8. Вправа «Ах, я втомився!» 9. Гра «Слони» 10. Вправа «Що не так?» 11. Гра «Перемішані руки» 12. Гра «Хто зник?» 13. Гра «Чарівна мотузка» 14. Вправа «Фігура з мотузки» 15. Вправа «Знайди відмінності» 16. Гра «Масаж за погодою»
	Граємо разом	Розвиток навичок самоконтролю та уміння підпорядкувати власні інтереси інтересам групи, розвиток позитивного емоційного ставлення до інших дітей в колективі, розвиток навичок співробітництва.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Нарада капітанів: дружня команда» 2. Гра «Танцюймо разом!» 3. Гра «Заплутані мотузки» 4. Гра «М'яч на рушнику» 5. Гра «Інструменти» 6. Гра «Без капелюха» 7. Вправа «Танок із капелюхами» 8. Бесіда «Нарада капітанів: розповідь про землян» 9. Вправа «Павутинка» 10. Гра «Скриня з сюрпризом» 11. Гра «Радіо вистава»
	Спогади про мандрівку	Визначення ставлення дітей один до одного, занять та психолога, розвиток рефлексії, згуртування групи.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Колективне малювання на тему спогадів про заняття. 2. Гра «Долоньки» 3. Вільна бесіда про заняття (що

Г
Р
У
Д
Е
Н
Ь

				сподобалась, а що – ні).
	С І Ч Е Н Ь	Школа спілкування. Хто така агресивна людина?	Створення позитивної мотивації на зміну власної поведінки, формування та корекція уявлень дітей про агресивність та агресивну поведінку, формування адекватного ставлення до агресивних форм поведінки, розвиток рефлексії.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Що таке агресивність?» 2. Практична робота: малювання портрету агресивної людини. 3. Бесіда за результатами малювання: як можна впізнати агресивну людину? 4. Вправа «Темні та світлі мішечки» («Колючі та пухнасті мішечки») 5. Бесіда «Чи може бути агресія корисна?» 6. Читання і обговорення розповіді, в якій описана ситуація використання агресії для захисту. 7. «Чарівні окуляри» 8. Вправа «Добрі побажання»
		Вчимося сердитися	Навчання учнів суспільно прийнятним формам вираження гніву і образи, збагачення репертуару поведінкових реакцій у конфліктних ситуаціях, знайомство з технікою «Я-повідомлень», розвиток уміння аналізувати власну поведінку.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Чи злився я останніми днями?» 2. Перегляд мультфільму «Помста кота Леопольда» 3. Обговорення поведінки героїв мультфільму. 4. Сюжетно-рольова гри «Безпечно – небезпечно» (різноманітних ситуацій прояву агресії). 5. Вправа «Чарівна фраза» 6. Драматизація «Театр» (вихід з конфліктних ситуації за допомогою «Я-повідомлень») 7. Читання казки Д.Бретт «Історії про Енні: релаксація» та її обговорення. 8. Вправа «Компліменти»
				1. Бесіда «Чи використовував ти

Л Ю Т И Й	Позбудемось гніву	Знайомство учнів зі способами звільнення від негативних емоцій, збагачення репертуару поведінкових реакцій у конфліктних ситуаціях, розвиток уміння аналізувати власну поведінку та емоції.	<ul style="list-style-type: none"> 1. чарівну фразу (Я-повідомлення)?» 2. Перегляд мультфільму «Уроки гарних манер» та його обговорення. 3. Бесіда «Як випускати пару?» 4. Вправа «Кулачки» («Лимон») 5. Вправа «Порахуй до десяти» 6. Вправа «Повітряна кулька» 7. Вправа «Портрет того, хто мене образив» 8. Вправа «Подушка гніву» 9. Сюжетно-рольова гра «Я випускаю пару» 10. Релаксаційна вправа «Струмок» 11. Вправа «Мій подарунок»
	Правила безпечного спілкування	Збагачення репертуару поведінкових реакцій у ситуації повсякденного спілкування, розвиток уміння аналізувати власні почуття та поведінку, формування та розвиток мотивації дотримання правил комфортного спілкування.	<ul style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Чи випускав ти пару?» 2. Вправа «Термометр комфорту» 3. Практична робота: складання пам'ятки «Правила спілкування у нашому класі» 4. Практична робота: малювання школи з правилами і без правил. 5. Обговорення результатів практичної роботи. 6. Вправа «Добрі побажання»
Б Е Р Е З Е Н Ь	Як реагувати на грубість?	Профілактика конфліктних ситуацій у дитячому колективі, збагачення репертуару поведінкових реакцій у конфліктних ситуаціях, розвиток рефлексії.	<ul style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Чи дотримувався ти правил спілкування?» 2. Драматизація «Театр» (конфліктної ситуації з грубою поведінкою) 3. Перегляд мультфільму «Уроки гарних манер» та його обговорення. 4. Бесіда та складання пам'ятки «Як поводити себе у відповідь на грубу поведінку». 6. Сюжетно-рольова гра «Груба

				поведінка» (опрацювання кожного з правил) 7. Релаксаційна вправа «Хмари» 8. Вправа «Комплімент»
		Коли тебе дразнять	Профілактика конфліктних ситуацій у дитячому колективі, збагачення репертуару поведінкових реакцій у конфліктних ситуаціях, розвиток уміння аналізувати власні почуття та поведінку, зняття емоційної напруженості.	1. Бесіда «Чи дотримувався ти правила поведінки у відповідь на грубість?» 2. Бесіда «Чи дразняться у тебе в класі?» 3. Читання розповіді Д.Бретт «Історії про Енні: якщо дитину дразнять» та її обговорення. 4. Вправа «Моє ласкаве ім'я» 5. Практична робота: складання панно ласкавих імен. 6. Релаксаційна вправа «Метелик» 7. Вправа «Мій дарунок»
		Ввічливі слова	Формування позитивної мотивації використання ввічливих слів у ситуаціях повсякденного спілкування, збагачення репертуару поведінкових реакцій у ситуації повсякденного спілкування, розвиток уміння аналізувати власні поведінку та особистісні якості.	1. Бесіда «Чи використовував ти ласкаві імена?» 2. Читання казки Ш. Перро «Дарунки феї» та її обговорення. 3. Вправа «Темні та світлі мішечки» («Колючі та пухнасті мішечки») 4. Вправа «Чарівні окуляри» 5. Практична робота: складання словника ввічливих слів. 6. Релаксаційна вправа «Птахи» 7. Вправа «Добрі побажання»

К В І Т Е Н Ь	Як правильно гратися	Розвиток навичок співробітництва у ситуації ігрової взаємодії, збагачення репертуару поведінкових реакцій в ігровій ситуації, розвиток уміння аналізувати власні поведінку, створення позитивної мотивації дотримання правил поведінки в ігровій діяльності.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Чи використовував ти ввічливі слова?» 2. Читання казки «Хлопчик, який не вмів гратися» та її обговорення. 3. Практична робота: складання пам'ятки «Правила дружньої гри» 4. Бесіда «Яке правило – найважливіше?» 5. Сюжетно-рольова гра «Правила дружньої гри» 6. Релаксаційні вправи.
	Вчимося співпрацювати	Розвиток навичок співробітництва у навчальній діяльності, збагачення репертуару поведінкових реакцій у ситуації навчальної взаємодії, розвиток уміння аналізувати власні поведінку, створення позитивної мотивації дотримання правил поведінки під час роботи в групі.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Чи дотримувався ти правил дружньої гри?» 2. Вправа «Робимо разом» 3. Практична робота: складання пам'ятки «Правила роботи в групі» 4. Вправа «Робимо разом» (з дотриманням виділених правил) 5. Релаксаційна вправа «Хмари» 6. Вправа «Мій подарунок»
	Як привернути увагу?	Збагачення репертуару поведінкових реакцій у ситуації повсякденного спілкування, розвиток уміння аналізувати власні поведінку та почуття, створення позитивної мотивації використання адекватних форм спілкування з однолітками.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Чи дотримувався ти правил роботи в групі?» 2. Дискусія «Чи можна прожити без уваги інших людей?» 3. Читання казки «Про їжачка, який хотів, щоб на нього звертали увагу» та її обговорення. 4. Гра «Так, ні, не знаю» 5. Сюжетно-рольова гра «Прошу уваги!» 6. Релаксаційна вправа «Метелик» 7. Вправа «Добрі побажання»

Т Р А В Е Н Ь	Справжні друзі	Формування та розвиток уявлень про дружбу та якостей особливості, важливих для дружнього спілкування, сприяння усвідомленню учнями власних особистісних якостей, створення умов для розвитку у учнів позитивних якостей особистості.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Як я привертав увагу?» 2. Дискусія «Хто такий справжній друг?» 3. Перегляд мультфільму «Мій друг парасолька» та його обговорення. 4. Вправа «Народна мудрість про дружбу» 5. Вправа «Знавці дружби» 6. Практична робота: складання оголошення в газету «Шукаю друга» 7. Сюжетно-рольова гра «Друзі» 8. Релаксаційна вправа «Птах» 9. Вправа «Компліменти»
	Давайте жити дружньо	Згуртування дитячого колективу, сприяння усвідомленню учнями власних особистісних якостей, збагачення репертуару поведінкових реакцій у ситуації повсякденного спілкування, формування позитивної мотивації дотримання правил спілкування.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Яким я був другом?» 2. Групова вправа «Збери малюнок» («Склади текст з окремих речень») 3. Дискусія «Що таке дружба?» 4. Перегляд мультфільму «Уроки гарних манер» та його обговорення. 5. Парна практична робота «Правила дружби» 6. Обговорення результатів практичної роботи. 7. Вправа «Підписання договору дружби» 8. Релаксаційна вправа «Лінощі»

3 клас
Профілактика та корекція порушень поведінки

Кількість годин	Місяць	Тема заняття	Завдання	Рекомендовані вправи
	В Е Р Е С Е Н Ь	Діагностика	Обстеження дітей. Складання карт психологічного супроводу.	Методики на виявлення особливостей поведінки учнів
		Привітання	Створення позитивної емоційної атмосфери; зняття м'язової та емоційної напруженості.	1. Гра «Гарячий м'яч» 2. Гра «Готуємо смачненьке» 3. Гра «Намисто» 4. Гра «Човен» 5. Вправи на напруження та розслаблення м'язів. 6. Вправа «Слухаємо дихання»
		Йди геть, злість	Формування навичок психоемоційного розвантаження; сприяння зниженню агресивності у поведінкових реакціях; навчання дітей способам розслаблення м'язів; формування навичок самоконтролю негативних поведінкових реакцій.	1. Вправа «На що схожий мій настрій» 2. Гра «Квітка» 3. Гра «Човники» 4. Вправи на розслаблення м'язів рук і ніг. 5. Вправи на розслаблення м'язів живота. 6. Гра «Два барани» 7. Вправа «Йди геть, злість» 8. Гра «Краби» 9. Вправа «Штанга» 10. Гра «Незвичний бій» 11. Вправа «Пружинка» 12. Вправа «Зайчик спить»
		Як досягти	Формування позитивної установки досягнення успіху; корекція	1. Бесіда «Що таке успіх» 2. Гра «Розсуваємо кордони»

		успіху	самооцінки; сприяння досягненню психоемоційної рівноваги у дітей; формування мотивації досягнення успіху.	3. Малювання (аплікація) «Морське дно» 4. Вправа «Море»
	Ж О В Т Е Н Ь	Мій настрій	Сприяння усвідомленню дітьми власних емоційних станів та почуттів інших людей; коригування уявлення про різні емоцій; формування навички розпізнання емоційного стану інших людей; емоційне розвантаження.	1. Бесіда «Що таке емоції» 2. Аналіз власного настрою. 3. Гра «Кошенята» 4. Вправа «Опиши настрої за малюнком» 5. Гра «Вгадай настрої» 6. Вправа «Стійкий солдат» 7. Вправа «Мімічна гімнастика» 8. Малювання «Емоції» 9. Вправа «Створи настрої»
		Я говорю	Формування навичок адекватної емоційної реакції у проблемній ситуації; розширення спектру сприймання та прояву емоцій; розвиток спостережливості, уваги; розвиток емоційної виразності.	1. Аналіз власного настрою. 2. Гра «Перетворення» 3. Вправа «Лебідь» 4. Гра «Портрет» 5. Вправа «Відобрази емоцію» 6. Вправа «Гойдалки» 7. Розминка апарату мовлення. 8. Вправа «Передай свій настрій» 9. Вправи на розслаблення апарату мовлення. 10. Гра «Інтонанції» 11. Звукова гімнастика. 12. Вправи на м'язове розслаблення.
		Я та інші	Формування і розвиток позитивного ставлення до інших людей; розвиток емпатії та співпереживання; зняття психоемоційної напруги.	1. Самоаналіз власного настрою. 2. Гра «Іноземець» 3. Гра «Поламаний телевізор» 4. Вправа «Поводир» 5. Гра «Як застелиш» 6. Гра «Прокинься равлик» 7. Гра «Пташка»

		Як керувати самим собою	Формування та розвиток навичок самоконтролю емоційних та поведінкових реакцій; сприяння самоусвідомленню емоційних проявів; формування навички адекватної реакції на конфліктну ситуацію; навчання прийомам саморегуляції; зняття емоційної напруги.	собою» 2. Вправа «Візьми себе в руки» 3. Вправа «Міцне дерево» 4. Вправа «Дихай та думай красиво» 5. Гра «Гармонійний танок» 6. Гра «Гарячий стілець» 7. Гра «Віддай м'яч» 8. Гра «Ворона»
		Якщо я розсердився	Розвиток вольових механізмів контролю власної агресивності; розвиток самоконтролю дій; зняття емоційної напруженості; розвиток уважності.	1. Аналіз власного настрою 2. Гра «Йди по лінії» 3. Гра «Жужа» 4. Вправа «Штангіст» 5. Гра «Заборонений рух» 6. Вправи на розслаблення основних груп м'язів.
	Л И С Т О П А Д	Передай свій настрій	Формування та розвиток навичок невербальної комунікації; розвиток навичок співробітництва; підкріплення досвіду позитивних комунікацій; зняття емоційної напруги.	1. Гра «Передай свій настрій» 2. Вправа «Накачай м'яч» 3. Гра «Не розкажу, але тільки покажу» 4. Вправа «Дерево» 5. Вправи на релаксацію.
		Давай робити разом!	Розвиток комунікативних здібностей дітей; розвиток навички співробітництва; формування установки позитивних комунікацій; зняття емоційної напруги.	1. Аналіз власного настрою 2. Гра «Прогулянка» 3. Гра «Збери картинку» 4. Гра «Веселі мавпочки» 5. Вправа «Рослина» 6. Вправа «Ведмежа» 7. Вправи на релаксацію
		Давай спілкуватися!	Розвиток комунікативних здібностей дітей; розвиток навичок співробітництва; формування установки позитивних комунікацій; зняття емоційної напруги.	1. Аналіз власного настрою 2. Гра «Пральна машинка» 3. Гра «Подвійний товстун» 5. Гра «Тигр на полюванні» 6. Гра «Машинобудування» 7. Гра «Транспортна стрічка»

			8. Малювання (аплікація) «Клумба»
		Я сьогодні і я в майбутньому	Формування навичок рефлексії; корекція самооцінки; закріплення установки на позитивне спілкування.
		Діагностика. Пізнай себе.	Формування та корекція позитивного ставлення та мотивації до занять. Діагностика навчальної мотивації. Вивчення індивідуальних особливостей розвитку інтелектуальних особливостей.
	Г Р У Д Е Н Ь	Чи вміємо ми спілкуватися?	З'ясування особливостей стилю спілкування дітей. Корекція та розвиток уявлень про правила спілкування. Навчання прийомам спілкування з однолітками. Розвиток уважності до інших людей та емпатії.
		Як стали друзями Хочу і	Розвиток довільно-рефлексивних дій у поведінці і діяльності. Навчання дітей самоаналізу. Розвиток співпереживання та емпатії.
			1. Аналіз власного настрою 2. Бесіда «Ми і наші заняття» 3. Малювання «Я сьогодні і я в майбутньому» 4. Гра «Самопрезентація» 5. Гра «Копилка»
			1. Бесіда «Для чого людині вивчати самого себе і інших людей?» 2. Анкета «Діагностика мотивації». 3. Діагностична методика «Знайди зайве» (стимульний матеріал – візуальний, або словесний (описаний словами на папері) для сліпих). 4. Гра «Що змінилось?» 5. Діагностика пам'яті
			1. Бесіда «Для чого люди спілкуються?» 2. Гра «Як можна спілкуватись?» (міміка, жести, інтонація, власне фрази) 3. Гра «Зрозумій мене» 4. Вправа «Приємні і неприємні ситуації» 5. Самоаналіз якостей, які сприяють і які заважають спілкуванню.
			1. Вправа «Хочу і Потрібно» (показати за допомогою міміки, жестів і звуків) 2. Бесіда за мотивами казки «Хочу

		Потрібно		і потрібно» 3. Вправа «Запиши свої «хочу» і «потрібно» та бесіда за її результатами 4. Гра «Як стали друзями Хочу і Потрібно»
		Смішна та сумна розсіяна людина	Розвиток довільної уваги та сприймання. Формування мотивації до дій контролю. Розвиток пам'яті.	1. Бесіда за мотивами вірша С.Маршака «Розсіяний з вулиці Басейної» 2. Гра «Знайди 10 відмінностей» 3. Гра «Що змінилось?» 4. Гра «Впізнай мене» 5. Гра «Зашифрований візерунок»
		Як ми сприймаємо інформацію	Розвиток цілісного та усвідомленого сприймання. Розвиток довільної уваги. Формування мотиваційної спрямованості на дій сприймання та уваги.	1. Вправа «Домалюй букву і цифру» (для сл. – геометричну фігуру) 2. Евристична бесіда за результатами вправи. 3. Гра «Вгадай мелодію» 4. Гра «Вгадай літературний твір» 5. Гра «Віднови математичний приклад»
		Таємниці пам'яті	Розвиток зорової пам'яті (для слабозорих). Розвиток тактильної пам'яті. Розвиток слухової пам'яті. Розвиток довільного сприймання та відновлення.	1. Бесіда «Навіщо людям пам'ять» 2. Гра «Що змінилось» 3. Гра «Впізнай геометричну фігуру» 4. Гра «Сніжний ком» 5. Гра «Запам'ятай числа»
	С І Ч Е Н Ь	Розвиваємо пам'ять	Розвиток пам'яті. Навчання дітей прийомам логічного, асоціативного та образного запам'ятовування.	1. Бесіда «Що легко запам'ятати, а що – важко?» 2. Методика «Піктограма» 3. Вправа «Запам'ятай пару слів» 4. Вправа «Запам'ятай за опорними словами»
				1. Вправа «Переплутані картинки»

		Образ і думка	Розвиток монологічного мовлення. Навчання вербалізації власних думок. Розвиток логічного мислення.	2. Вправа «Коллективний монолог» 3. Вправа «Створи історію» 4. Методика «Незакінчені речення»
		Думаємо, граючи	Розвиток спостережливості і аналітичного мислення. Розвиток довільної уваги. Формування уміння будувати суджень на основі спостережень.	1. Бесіда «Що таке спостережливість?» 2. Гра «Причина – наслідок» та «Наслідок – причина» Вправа «Назви причину» Самостійна робота «Незакінчені речення»
		Незвичне у звичайному	Розвиток функції аналізу та аналітичного порівняння. Розвиток довільної уваги. Формування уміння будувати суджень на основі спостережень.	1. Гра «Знайди незвичне у звичайному» 2. Гра «Що особливого?» 3. Гра-вікторина «Назви найбільше ознак» 4. Гра «Вгадай за описом»
	Л Ю Т И Й	Як Колобок у Кубик перетворився	Навчання аналізу і розумінню суттєвих і несуттєвих ознак. Розвиток уміння порівнювати предмети. Розвиток довільної уваги.	1. Евристична бесіда «Шар та куб» 2. Вправа «Виділи суттєві і несуттєві ознаки» 3. Бесіда за результатами вправи. 4. Гра «Вгадай»
		Спільне у різному	Розвиток функції узагальнення на наочно-образному і вербальному рівнях. Навчання дітей прийомам групової роботи. Розвиток довільної уваги.	1. Бесіда «Ознаки предметів» 2. Вправа «Знайди зайве» 3. Вправа «Назви одним словом» 4. Самостійна робота «Створи гру «Знайди зайве»
		Розвиваємо мислення	Розвиток аналітико-синтетичного мислення. Формування образного і понятійного узагальнення. Розвиток навичок навчального співробітництва.	1. Гра «Збери мозаїку» 2. Гра «Пастки» 3. Гра «Що це?» 4. Творча робота в парах «Створи ланцюжок» 5. Практична робота «Дай оцінку»
		Людина,	Розвиток уявлень про час. Навчання прийомам самоорганізації	1. Бесіда «Втрачений час» 2. Вправа «Незакінчені речення»

		яка знайшла час	навчальної діяльності. Знайомство з прийомами планування власної діяльності.	3. Бесіда «Знайомство з прийомами планування» 4. Вправа «Створи план» 5. Вправа «Виправлення деформованого плану»
		Коли я буваю Незнайком	Навчити дітей усвідомлювати та аналізувати власні труднощі. Формування мотивації подолання труднощів. Розвиток рефлексії. Діагностика самооцінки та рівня домагань.	1. Бесіда «Труднощі» 2. Методика «Самооцінка навчальних успіхів і труднощів» 3. Вправа «Створення маршруту подолання» 4. Гра «Альпіністи»
	Б Е Р Е З Е Н Ь	Мандрівка у країну Навчальних Успіхів	Розвиток рефлексії та самоаналізу. Формування мотивації досягнень. Формування пізнавальної мотивації.	1. Бесіда «Навчальні успіхи» 2. Практична робота «Шлях у країну Навчальних Успіхів» 3. Бесіда «Що я відкрив у самому собі?»
		Чому я хочу навчитися	Розвиток рефлексії і самоаналізу. Навчання вербалізації власних відчуттів. Діагностика пізнавальних можливостей дитини.	1. Бесіда «Труднощі і успіхи» 2. Практична робота «Твір на тему «Чому я хочу навчитися»
		Вчимося ставити питання	Навчання прийомам формулювання різних запитань. Формування вміння аналізувати у запитальній формі. Розвиток пізнавальної активності.	1. Бесіда «Таке різне запитання» 2. Гра «Так – ні» 3. Самостійна робота «Задай запитання» 4. Гра «Більше запитань» 5. Бесіда «Що буде, якщо задати не точне запитання»
		Вчимося відповідати на питання	Розвиток зв'язного мовлення. Формування вміння будувати судження як відповідь на запитання. Розвиток вміння орієнтуватися у тексті.	1. Бесіда «Діалог» 2. Вправа «Побудуй судження» 3. Гра «Пошук» 4. Самостійна робота «Добудуй діалог»
		Навіщо потрібна ціль	Розвиток рефлексії. Розвиток вміння визначати ціль діяльності. Навчання усвідомленню змісту діяльності, відповідно до її цілі.	1. Вправа «Розфарбуй фігури» (заштрихуй – для сл.) 2. Бесіда за результатами вправи

			<p>«Навіщо було розфарбовувати фігури»</p> <p>3. Вправа «Визнач ціль»</p> <p>4. Гра «Ланцюжок цілей»</p> <p>5. Самостійна робота «Визнач ціль, спираючись на план»</p> <p>6. Вправа «Визнач навчальну ціль»</p> <p>7. Бесіда «Якою була ціль даного заняття?»»</p>	
		Як досягнути цілі	<p>Навчати дітей ставити цілі та планувати їх досягнення. Розвиток операцій аналізу, порівняння та синтезу. Розвиток зв'язного мовлення.</p>	<p>1. Бесіда «Задачі для мислення»</p> <p>2. Вправа «Побудова плану (алгоритму) розв'язання задач на узагальнення»</p> <p>3. Вправа «Розв'яжи задачу за планом»</p> <p>4. Самостійна робота «Розв'яжи задачу за планом»</p> <p>5. Вправа «Побудова плану (алгоритму) розв'язання задач ланцюга закономірності»</p> <p>6. Бесіда «Навіщо потрібні задачі для мислення»</p>
		Вчимося планувати	<p>Навчання та закріплення навичок створення плану (алгоритму) діяльності. Розвиток навичок самоконтролю. Розвиток навичок навчального співробітництва.</p>	<p>1. Групова робота із складання плану (алгоритму) діяльності.</p> <p>2. Гра «Переплутаний сюжет»</p> <p>3. Самостійна робота по корекції переплутаного плану.</p>
	К В І Т Е Н Ь	В лабіринті інформації	<p>Навчання прийомам аналізу тексту. Розвиток уміння осмислення тексту та виділення потрібної інформації. Розвиток навички критичного мислення, контролю і оцінки. Розвиток уяви.</p>	<p>1. Бесіда «Навіщо осмислювати текст»</p> <p>2. Групова аналітична робота з текстом (з використанням технології «Бджолиний рій»).</p> <p>3. Бесіда «Що нам дав аналіз тексту»</p>

		Ми випускаємо журнал	Навчання вибору необхідної інформації з різних джерел. Розвиток навичок навчального співробітництва. Формування та розвиток навичок ціле покладання та планування.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Як створити журнал» 2. Групова практична робота зі створення журналу на задану тематику. 3. Бесіда «Презентація журналу»
		Як я працював редактором	Формування навичок самоконтролю та самооцінки. Розвиток уміння класифікувати помилки. Розвиток зв'язного мовлення.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Професія редактора» 2. Вправа «Виправлення деформованого тексту» 3. Гра «Злови помилку» 4. Практична робота «Створення речень з окремих слів» 5. Практична робота «Виправлення та класифікація помилок» 6. Бесіда «Чи важко бути редактором?»
		Оцінка і відмітка	Розвиток навичок самоконтролю та самооцінки. Знайомство з правилами оцінювання. Зняття тривожності шляхом розуміння критичного змісту оцінок.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Професія – вчитель» 2. Гра «Знайди оцінку» 3. Вправа «Сходинки оцінок» 4. Творча робота «Як потрібно вивчити та розповісти вірш, щоб отримати 12 балів?» 5. Практична робота «Оцінювання заняття»
	Т Р А В Е Н Ь	Коли зникають відмітки	Розвиток навичок оцінювання. Розвиток навичок аналізу. Формування дій контролю.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Чим відрізняються оцінка і відмітка» 2. Практична робота «Оцінювання виконаної класної роботи» 3. Гра «Порадь мені» 4. Гра «Групова оцінка» 5. Вправа «Незакінчені речення»
		Як подолати невпевненість у собі	Розвиток навичок позитивного оцінювання особистості. Формування мотивації досягнень. Розвиток рефлексії.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гра «Самопрезентація» 2. Гра «Компліменти» 3. Гра «Перетворення» 4. Практична робота «Незакінчені

			речення»
	Коли допомагає щоденник	Розвиток прийомів самоаналізу та самоорганізації. Розвиток зв'язного мовлення. Навчання прийомам ведення щоденника.	1. Бесіда за результатами читання уривка з повісті М.Носова «Вітя Малєєв у школі та вдома» 2. Бесіда «Як вести щоденник» 3. Практична робота «Створення колективного щоденника» 4. Творча самостійна робота «Допиши запис у щоденнику»
	У світі образів	Розвиток уяви. Знайомство з прийомами створення образів. Розвиток зв'язного мовлення.	1. Лекція-бесіда «Навіщо людині уява» 2. Вправа «Колективний малюнок» 3. Вправа «Про що ця музика?» 4. Практична робота «Завершення образів та їх вербалізація» 5. Практична робота «Колективна розповідь» 6. Вправа «Підбери одне слово, щоб описати заняття»
	Твір на тему «Моя мрія»	Діагностика прагнень та очікувань дітей. Діагностика здібності до планування.	Практична робота «Склади план твору на тему «Моя мрія» та напиши його»

4 клас

Профілактика та корекція порушень поведінки

Кількість годин	Місяць	Тема заняття	Завдання	Рекомендовані вправи
	В Е Р Е С Е Н Ь	Діагностика	Обстеження дітей. Складання карт психологічного супроводу.	Методики на виявлення особливостей поведінки учнів
		Дещо про мене	Формування мотивації на роботу. Створення позитивної емоційної атмосфери. Розвиток навичок само презентації. Розвиток уважності до настрою інших людей.	1. Обговорення правил поведінки під час занять. 2. Гра «Компліменти». 3. Самооцінка емоційного статусу «Термометр» 4. Гра «Люблю – не люблю»
		Мій настрій	Зняття емоційної напруги. Розвиток уважності до інших людей. Розвиток вміння розпізнавати власний емоційний стан та описувати його. Тренування пам'яті.	1. Гра «Хай встане (назветься) той, хто...» 2. Гра «Запам'ятай» 3. Гра «Що змінилось?» 4. Вправа «На що схожий мій настрій».
		Я – сердитий!	Навчання дітей суспільно допустимим формам вираження гніву. Вчити знімати емоційну напругу та тримати себе у руках. Навчання технік зняття м'язової напруги. Усвідомлення та вивчення дітьми власної агресивності.	1. Методика «Їжак» 2. Гра «Ігри вовків». 3. Навчання техніки глибокого дихання. 4. Вправа «Очі в очі» (Рука в руці) 5. Вправа «Добра тварина»
		Як зробити дитину агресивною	Навчання дітей усвідомленому ставленню до виявлення причин агресивності та власного ставлення до агресивної поведінки. Зняття емоційної напруги. Навчання дітей суспільно прийнятних форм вираження гніву. Закріплення техніки м'язової релаксації.	1. Гра «Каракулі» 2. Вправа «Рецепт: як зробити дитину агресивною» 3. Гра «Обзивали» 4. Гра «Покажи свій гнів» 5. Техніка глибокого дихання.
		Ввічливі слова	Навчання дітей суспільно прийнятних форм вираження гніву. Зняття емоційної напруги. Розвиток вміння розпізнавати емоції і почуття інших людей. Формування навичок ввічливої поведінки.	1. Гра «Маленькі привиди» 2. Малювання (ліплення) власного гніву. 3. Вправа «Радість чи сум?» 4. Вправа «Рубаємо дрова»

				<p>5. Вправа «Ввічливі слова»</p> <p>6. Вправа «Галерея негативних портретів»</p> <p>7. Вправи на релаксацію.</p>
	Ж О В Т Е Н Ь	Якщо я посварився	Формування та розвиток уявлень про співробітництво між людьми. Закріплення навичок ввічливості. Розвиток емпатії та рефлексії. Зняття емоційної напруги. Формування навичок співробітництва.	<p>1. Вправа «Руки знайомляться, сваряться і миряться»</p> <p>2. Вправа «Йшла Саша по шоссе»</p> <p>3. Вправа «Тарілка»</p> <p>4. Техніка глибокого дихання.</p> <p>5. Гра «Компліменти»</p>
		Правила перемоги над гнівом	Розвиток уявлень про емоції і почуття. Навчання формам поведінки у конфліктній ситуації. Розвиток у дітей усвідомленого ставлення до розуміння причин власної агресивної поведінки. Навчати дітей контролювати свій гнів та керувати ним. Розвиток емпатії та співпереживання.	<p>1. Гра «Знавці почуттів»</p> <p>2. Бесіда «Усвідомлення гніву»</p> <p>3. Вправа «Розповідь за фотографією» (за словесним описом фотографії, зображенням сцени за допомогою власного тіла)</p> <p>4. Бесіда «Правила перемоги над гнівом»</p> <p>5. Рольова гра «Правила перемоги над гнівом»</p>
		Впізнай мене	Навчати дітей співробітництву та довіри один до одного. Формувати форми поведінки, які сприяють співробітництву. Розвиток емпатії та співпереживання. Закріплення навичок усвідомлення власних емоцій та почуттів. Закріплення навичок суспільно прийнятних форм вираження гніву. Зняття емоційної напруги.	<p>1. Гра «Впізнай мене»</p> <p>2. Гра «Провідник»</p> <p>3. Вправа «Тарілка»</p> <p>4. Гра «Тух-тібі-дух»</p> <p>5. Вправа «Два кола»</p> <p>6. Вправа «Який я є зараз і яким хочу бути».</p> <p>7. Релаксаційні вправи.</p>
		Хочу вас попросити	Закріплення навичок позитивного спілкування з іншими людьми. Вчити дітей шукати і знаходити різні форми поведінки у проблемних ситуаціях. Формування навичок усвідомлення мотивів власної	<p>1. Гра «Пустіть переночувати»</p> <p>2. Вправа «Розкажи історію за малюнком»</p> <p>3. Вправа «Попроси іграшку»</p> <p>4. Вправа «Скрина скарбів»</p>

			поведінки та поведінки інших людей. Корекція самооцінки. Зняття емоційної напруженості.	5. Вправа «Стілець добра» 6. Самооцінка емоційного стану «Термометр» 7. Вправа «Мої ресурси» 8. Вправа «Послання самому собі» 9. Підсумкова бесіда «Що я зрозумів»
	Л И С Т О П А Д	Я пізнаю себе	Розвиток рефлексії. Навчання дітей самоаналізу емоційного стану. Формування позитивного емоційного ставлення до занять.	1. Бесіда «Радісні і сумні дні» 2. Практична робота «Графік настрою» 4. Гра «Вгадай причину» 5. Гра «Розсміши клоуна» 6. Гра «Намалюй настрої»
		Як навчитись вчитися	Навчання прийомам самоорганізації навчальної діяльності. Знайомство з вимогами середньої школи. Розвиток мислення та самоконтролю.	1. Бесіда «Спільне і відмінне між початковою і середньою школою» 2. Практична робота «Аналіз прийомів, які допомагають вчитися» 3. Гра «Бачу, чую, відчуваю» 4. Гра на розвиток динамічності мислення «Назви три ознаки» 5. Практична робота «Згадай і назви»
		Як робити домашні завдання	Навчання прийомам самоорганізації навчальної діяльності. Розвиток дій контролю та оцінки. Формування мотивації до навчання.	1. Групова робота «Знайди помилки» 2. Вправа «Правило 6» 3. Аналітична бесіда за результатами вправи «Правило 6» 4. Вправа «Відкладений контроль»
		Урок-залік	Розвиток зв'язного мовлення. Розвиток дій самостійного контролю та оцінки. Зниження навчальної тривожності.	1. Бесіда «Що таке залік» 2. Гра «Залік з літератури» 3. Самостійна робота «Задай 3 запитання до тексту»
	Г Р У Д Е Н Ь	Техніка запам'ятовування	Розвиток різних видів пам'яті. Діагностика здатності до логічного запам'ятовування. Розвиток логічного мислення.	1. Діагностика вербально-логічної пам'яті. 2. Бесіда за результатами діагностики. 3. Гра – змагання «Слова за темою» 4. Гра «Сніжна куля» 5. Вправа «Розповідь в числах» 6. Вправа «Самоаналіз заняття»

		Як розвивати пам'ять	Закріплення і узагальнення знань про різні прийоми запам'ятовування. Розвиток уміння використовувати прийоми запам'ятовування у навчальній діяльності. Розвиток самоаналізу.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Чому важливо розвивати пам'ять» 2. Практична робота «Дерево розвитку пам'яті» 3. Бесіда «Які прийоми запам'ятовування легкі, а які складні»
		Чи вмію я думати?	Діагностика здатності до аналізу і узагальнення інформації. Розвиток прийомів аналітико-синтетичної діяльності. Розвиток самоаналізу.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Чи можливо навчитися думати?» 2. Діагностика мислення. 3. Самоаналіз складності завдань. 4. Гра «Хто наступний?» 5. Вправа «Знайди слово» 6. Бесіда «Чи допомогло заняття навчитися думати?»
		Що таке класифікація	Навчання прийомам класифікації об'єктів. Розвиток навичок планування. Розвиток зв'язного мовлення.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Розвиток мислення» 2. Вправа «Пошук основи для класифікації» 3. Групова робота «Визначте, на якій основі зібрані групи» 4. Практична робота «Вчимося класифікувати»
		Що таке? Хто такий?	Розвиток мислення. Формування умінь визначати поняття. Розвиток зв'язного мовлення.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Читання уривку з повістю М.Носова «Незнайко». 2. Бесіда за прочитаним уривком (усвідомлення цілі заняття). 3. Практична робота «Класифікація понять і підведення їх під категорію» 4. Вправа «Широке – вузьке»
	С І Ч Е Н Ь	Вчимося давати визначення	Навчання алгоритму визначення понять. Розвиток зв'язного мовлення. Розвиток функції узагальнення.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бесіда «Визначення поняття» 2. Вправа на підбір видових ознак. 3. Самостійна практична робота «Встав пропущене слово» 4. Взаємоперевірка виконаної роботи. 5. Гра «Вгадай поняття» 6. Бесіда «Алгоритм визначення

			поняття»
		Ланцюжок міркувань	Навчання дітей побудові ланцюжку міркувань. Розвиток мислення. Розвиток зв'язного мовлення.
		Правила доказів	Навчання дітей побудові умовиводів. Розвиток аналітико-синтетичних дій. Розвиток зв'язного мовлення.
	Л Ю Т И Й	Чи можна розв'язати задачу, яка не має рішення?	Розвиток логічного мислення. Навчання дітей прийомам перетворення задач. Розвиток навичок побудови суджень та умовиводів.
		Як з'їсти слона	Навчання прийомам планування при розв'язанні проблемних задач. Розвиток логічного мислення.
		Думки на папері	Розвиток самоконтролю. Розвиток зв'язного письмового мовлення. Навчання прийомам
			<p>1. Бесіда за мотивам уривка повісті М.Носова «Незнайко»</p> <p>2. Практична робота «Побудова міркувань під час визначення поняття»</p> <p>3. Практична робота «Побудова міркувань при відповіді на питання»</p> <p>4. Самоаналіз уміння побудови міркувань.</p>
			<p>1. Бесіда за проблемним питанням «Яка закономірність?»</p> <p>2. Вправа «Побудова доказів»</p> <p>3. Самостійна робота «Доведи правильність ствердження»</p> <p>4. Гра «Доказування ланцюжком»</p> <p>5. Бесіда «Як уміння доводити власні судження допомагає у житті»</p>
			<p>1. Бесіда за задачею, в якій не достатньо даних для її розв'язання.</p> <p>2. Вправи «Вирішення відкритих задач»</p> <p>3. Групова задача «Розв'язання задач з варіантами відповідей»</p> <p>4. Вправа «Незакінчені речення»</p>
			<p>1. Бесіда-казка «Як з'їсти слона»</p> <p>2. Вправа «Розв'язання логічної проблемної задачі»</p> <p>3. Практична робота «Побудова алгоритму вирішення»</p> <p>4. Практичне застосування розробленого алгоритму.</p>
			<p>1. Бесіда «Лист другу з помилками»</p> <p>2. Вправа «Виправлення деформованого тексту»</p>

		планування письмових робіт.	3. Практична робота «Правила складання письмового повідомлення» 4. Творча самостійна робота «Склади письмове повідомлення» 5. Бесіда «Формулювання цілі та плану заняття»	
		Твір «Знову про мене...»	Діагностика відношення дітей до навчальної діяльності, до власних досягнень та оцінка мотиваційних очікувань.	
		Чи легко бути оратором?	Розвиток контрольних дій. Розвиток зв'язного мовлення. Зниження навчальної тривожності.	
	Б Е Р Е З Е Н Ь	Готуємось до доповіді	Знайомство з прийомами побудови доповіді. Розвиток зв'язного мовлення. Розвиток прийомів групової взаємодії.	
		У світі цікавого	Зниження навчальної тривожності. Розвиток зв'язного монологічного мовлення. Розвиток уміння правильно формулювати відповідь.	
		Наша прес-	Подолання тривожності під час публічного виступу.	1. Бесіда «Що таке прес-конференція?» 2. Гра «Прес-конференція вчених з
				1. Бесіда «Орієнтовний план твору» 2. Самостійна робота по написанню твору.
				1. Бесіда «Чи легко бути оратором?» 2. Практична робота «Пошук та виправлення мовленнєвих помилок» 3. Самостійна робота «Побудова зв'язного тексту» 4. Конкурс «Найкращий читач» 5. Практична робота «Дискусія на задану тему» 6. Самооцінка уміння бути оратором.
			1. Бесіда «Цікава і нецікава доповідь» 2. Практична робота «Правила побудови цікавої доповіді» 3. Практична робота «Доповідь на задану тему» 4. Групова практична робота «Колективна доповідь» 5. Групова практична робота «Колективна оцінка творчої роботи»	
			1. Бесіда «Що таке урок-практикум» 2. Міні-лекція з елементами діалогу (на цікаву дітям тему) 3. Бесіда «Що було легкого і важкого на занятті»	

		конференція	Розвиток зв'язного мовлення та уміння відповідати на відповіді. Збагачення словарного запасу та кругозору дітей.	інформацією про рідне місто» 3. Практична робота «Підготовка до прес-конференції на задану тему» 4. Гра ««Прес-конференція на підготовлену тему» 5. Гра «Інтерв'ю «Ваша думка про прес-конференцію»
		Як намалювати психологічний портрет	Розвиток рефлексивно-оціночних дій. Корекція самооцінки. Розвиток зв'язного мовлення.	1. Бесіда «Що таке психологічний портрет» 2. Вправа «Вгадай за психологічним портретом людину» 3. Практична робота «Алгоритм складання психологічного портрету» 4. Практична робота «Складання психологічного портрету свого друга» 5. Практична робота «Складання власного психологічного портрету» 6. Бесіда «Що допомагає зрозуміти психологічний портрет?»
	К В І Т Е Н Ь	Мої однокласники та я	Розвиток навичок позитивного спілкування з однолітками. Розвиток самоаналізу. Діагностика міжособистісних стосунків.	1. Методика «Соціометрія» 2. Колективний самоаналіз «Що допомагає, і що заважає спілкуватися з однокласниками» 3. Вправа на розвиток рефлексії «Що з виділеного стосується мене?» 4. Практична робота «Вихід з проблемної ситуації» 5. Бесіда «А що би ти хотів почути у даній проблемній ситуації»
		Мої вчителі та я	Навчання правил спілкування з дорослими. Розвиток прийомів групової взаємодії. Діагностика уявлень дітей про вчителів.	1. Діагностика уявлень дітей про вчителів (анкетування). 2. Групова робота «Права учнів та вчителів» 3. Групова робота «Обов'язки учнів та вчителів»

			<p>4. Практична робота «Аналіз виконаної роботи»</p> <p>5. Практична робота (драматизація) «Вихід з проблемної ситуації»</p> <p>6. Бесіда «Правила спілкування з вчителями»</p>	
		<p>Чи легко бути дорослим</p>	<p>Знайомство з правилами поведінки та навчання в середній школі. Розвиток рефлексивно-контрольних дій. Діагностика самооцінки.</p>	<p>1. Бесіда-опитування «Кого ми називаємо ... ?» на розуміння якостей людського характеру.</p> <p>2. Вивчення загальної самооцінки дітей (шляхом вибору запропонованих психологом якостей особистості).</p> <p>3. Бесіда «Чи легко було зробити вибір?» (у попередньому тесті).</p> <p>4. Практична робота «Пошук виходу зі складних ситуацій»</p>
		<p>Як підготуватися до контрольної роботи</p>	<p>Систематизація знань про організацію робочого часу. Закріплення навичок ціле покладання та планування. Розвиток контрольно-оціночних дій.</p>	<p>1. Бесіда «Що ти відчуваєш, коли пишеш контрольну роботу?»</p> <p>2. Практична робота «Аналіз дій, необхідних для підготовки до контрольної роботи»</p> <p>3. Практична робота «Що заважає виконанню контрольної роботи?»</p> <p>4. Вправа «Самооцінка уміння готуватися до контрольної роботи»</p>
	Т Р А В Е Н Ь	<p>Відпочинок – це важливо</p>	<p>Закріплення навичок релаксації. Навчання прийомам організації відпочинку. Розвиток навичок групової взаємодії.</p>	<p>1. Бесіда «Чи умієш ти відпочивати?»</p> <p>2. Групова робота «Правила відпочинку» (методика «Бджолиний рій»)</p> <p>3. Практична робота «Складання пам'ятки правил відпочинку» за результатами групової роботи.</p> <p>4. Практична робота «Аналіз власного відпочинку» (відповідно до складеної пам'ятки.</p>

	Твір «Коли я вчитимусь у 5 класі...»	Діагностика мотиваційних очікувань, пов'язаних з переходом у середню школу.	1. Бесіда - завдання, у якій психолог оголошує тему твору і пропонує дітям самостійно скласти план твору та написати його. 2. Практична робота з написання твору.
	Я все зможу!	Діагностика психологічної готовності дітей до навчання у середній школі.	1. Самостійна робота за індивідуальними картами з завданнями.
	Діагностика	Обстеження дітей.	Методики на виявлення особливостей поведінки учнів